

> DÜBAM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

AVRUPA'DA İSKOÇYA ÖRNEĞİNDE AYRILMA EĞİLİMLERİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

DÜBAM

AVRUPA'DA İSKOÇYA ÖRNEĞİNDE AYRILMA EĞİLİMLERİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ

Konuşmacılar

Rıdvan Şentürk
Edip Asaf Bekaroğlu
Ferhat Kentel

Genel Yayın Yönetmeni

Akif Emre

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

dübam

AVRUPA'DA İSKOÇYA ÖRNEĞİNDE AYRILMA EĞİLİMLERİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ (SUNUŞ)

Bu ayki yuvarlak masa toplantımızda Avrupa'da İskoçya Örneğinde Ayrılma Eğilimleri ve Tarihsel Kökenlerini konuştuk. Konuşmacılarımız İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Rıdvan Şentürk, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Edip Asaf Bekaroğlu ve İstanbul Şehir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ferhat Kentel.

İskoçya'daki referandumla sıcak gündeme oturan Avrupa'daki ayrılıkçı hareketler Avrupa Birliği projesinin sonunu mu ifade ediyor? Modern Avrupa'nın dayandığı milliyetçi yapılanma farklı bir şekilde kendisini yeniden mi üretiyor? Bu tür soruların masaya yatırıldığı toplantıda konuşmacılarımız ezber bozan cevaplarıyla meselenin çok farklı boyutlarını da ortaya koydular.

Westfalya sistemiyle temelleri atılan ulusdevlet yapılanmaları için ayrılıkçı hareketler tehlikeli bir süreci mi işaret ediyor? Şentürk bu tür hareketlerin ciddiye alınmasını gerektiren bir durum olmadığını altını çizirken asıl tartışılması gerekenin Avrupa'nın düşünce ve siyaset olarak iflasın eşiğinde olduğunun ve değişen dünyaya söyleyecek yeni bir sözünün olmadığını altını çiziyor. Bu noktada milliyetçiliğin asıl kriz oluşturduğu coğrafyanın Doğu olduğuna dikkat çeken Şentürk bütün karanlık tabloya rağmen Doğu'dan yükselecek yeni söyleme dair ümitvâr olduğunu ifade ediyor.

Bekaroğlu ise, referandum sürecini ve Avrupa'daki diğer ayrılıkçı hareketleri yakından izleyen biri olarak, her ne kadar milliyetçiliğin yeni bir kriz dönemine sebep olacak karakterde olmadığını söylese de duygusal boyutunun güçlü olmasından hareketle yeni

dönemde siyaseti ve müesses nizamı sarsabileceğini vurguluyor. Ancak Avrupa’da uç veren aşırı sağ hareketin Avrupa ulusları arasında karşıtlık anlamı içeren bir milliyetçilikten çok dışarıdan gelmiş olan göçmenlere karşı ve özellikle de Müslümanlara karşı dışlamacı bir tavrı barındırdığına dikkat çekiyor.

Kentel ise etnik, dini vb. unsurları bastıran ulusdevlet anlayışının iflas etmesinin ardından etnik kimliklerin öne çıktığının altını çiziyor. Ulusdevletin erozyona uğrattığı kimlikler dolayısıyla insanlar kendilerini yeniden kurarken ulusdevletin vurguladığı etnik kimlik öne çıkıyor. “Ama ben aynı zamanda mesela Müslümanım” diyor Kentel. Dini kimliğin hala ifade edilemeyişinden dolayı meydana gelen çatışmanın Avrupa’yı da değiştirdiğini söyleyen Kentel Avrupa’daki göçmen varlığından yeni olanın üretilmesi noktasında ümitvâr olduğunun altını çiziyor.

Bunların yanı sıra başka önemli tespitleri de içeren toplantı kaydının araştırmacılar ve konunun ilgililerine faydalı olmasını temenni ediyoruz.

DÜBAM

AVRUPA'DA İSKOÇYA ÖRNEĞİNDE AYRILMA EĞİLİMLERİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ

Aynur Erdoğan: Bugün DÜBAM Yuvarlak Masa Toplantılarımızın 18.incisinde Avrupa'da İskoçya Örneğinde Ayrılma Eğilimleri ve Tarihsel Kökenlerini konuşacağız.

2004 yılında yapılan bir ankete göre Avrupa Birliği vatandaşlarının %47'si kendilerini hem ülkelerinin hem de Avrupa'nın vatandaşı olarak tanımlıyorlar. %41'i ise sadece ülkelerinin vatandaşı olduğunu söylüyor. Genel olarak insanlar Avrupa'dan çok sırasıyla ülkelere, bölgelerine ve şehirlerine bağlı olduklarını hissettiklerini ifade ediyorlar. Ülkeye bağlılık oranının %92 olduğunu baştan belirtelim.

18 Eylül'de bildiğiniz üzere İskoçya'nın Birleşik Krallıktan ayrılmasının oynadığı bir referandum gerçekleşti. Bu referandum sonuçlarına göre İskoçların %55'i ayrılığa hayır demiş oldu. Ancak 1970 yılında kendilerini tek bir kimlikle ifade etmeleri istendiğinde İskoçların %40'ı kendini Britanyalı olarak tanımlarken 2013'te %23'e düşmüş durumda bu oran. Yani İskoçların sadece %23'ü kendini Britanyalı olarak tanımlıyor. Diğerleri ise İskoç kimliğine aidiyet hissediyor. Yine referandum sonrası Avrupa'daki diğer ayrılıkçı hareketlerden yükselen sesler ilerleyen zamanlarda bu meselenin gündeme oturacağını da gösteriyor. Avrupa'da yaklaşık olarak 40 bölgede ayrılıkçı hareket görülüyor. Bunların en çok bilinenleri İspanya'da Katalonya bölgesi, Bask bölgesi Belçika'da Flandre, Güney İtalya'da

Padanya ve Güney Tirol, Fransa'da Korsika, Almanya'da Bavyera, İngiltere'de İskoçya ve Kuzey İrlanda, Hollanda'da da Frizler..

Bu toplantıda ayrılıkçı hareketlerin Avrupa'daki tarihi ve fikri kökenlerini konuşacağız. Konuşmacılarımız İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Rıdvan Şentürk, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Edip Asaf Bekaroğlu ve birazdan aramıza katılacak olan İstanbul Şehir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ferhat Kentel. Toplantının formatıyla ilgili kısa bir bilgi vermem gerekirse, öncelikle konuşmacılarımızı dinleyeceğiz. Daha sonra, toplantının sonunda, eğer sorularınızla katkıda bulunmak isterseniz size söz hakkı vereceğiz. Kısa sorular olabilir.

Öncelikle ayrılıkçı hareketlere dair genel bir resim vermek gerekirse Rıdvan Hocama sorumu yönlendirmek istiyorum. Ayrılıkçı hareketlerin temel motivasyonları nerelere dayanmaktadır ve milliyetçilik bu hareketlerde ne kadar etkilidir?

Rıdvan Şentürk: Teşekkür ederim. Bu konuya nasıl yaklaşmak gerektiği konusunda aslına bakarsanız biraz kararsızım. Milliyetçilik kavramını hemen ayrılıkçılık olarak değerlendirebilir miyiz konusu ve sorusu aklıma geliyor. Bizim eskiden bildiğimiz milliyetçilik kavramı veya ayrılıkçılıkla ilgili olarak düşündüğümüz gelişmeler ile ya da genel anlamda milliyetçilik dediğimiz şeyle, yani diyelim ki bundan 100-200 yıl önce yaşanmış milliyetçilik akımları ve hareketleriyle, günümüzde zaman zaman örneklerine rastladığımız milliyetçilik akımları ya da hareketleri arasında bire bir ilişki kurabilir miyiz? Eski tarihsel gelişim süreci içerisinde bildiğimiz, ortaya çıkmış milliyetçilik akımlarının bugün hala geçerli olduğunu söyleyebilir miyiz, ne kadar söyleyebiliriz? Bunun gibi sorular var aklımda. İkincisi de Avrupa'da milliyetçilik akımlarını ya da hareketlerini sağlıklı biçimde değerlendirebilmemiz için öncelikle Avrupalılık kimliğini kafamızda oturtmamız gerekiyor. Ayrıca günümüzü çok iyi anlamamız gerekiyor. Günümüzde Avrupalılık ne ifade ediyor ve küreselleşme dediğimiz şey günümüzde nedir? Yani milliyetçilik sadece ırk taassubu, kan taassubu üzerinden anlaşılacak bir şey ise, bunun Avrupa için günümüzde pek de bizim ümit edebileceğimiz veya hayal edebileceğimiz sonuçları veren bir milliyetçilik olmadığını düşünüyorum. Yani paramparça olmuş olsalar da Avrupalı kimliğinin her halükarda daha baskın bir kimlik olduğunu düşünüyorum. Eski Çekoslovakya örneğinde olduğu gibi ya da Sırbistan ya da Bosna

örneğinde olduğu gibi. Küçük devletlere bölünmüş olsalar da sonuçta bunları birleştirecek bir Avrupalı ruhunun ve kimlik anlayışının daha önemli ve belirleyici bir rol oynayacağını düşünüyorum. Ayrıca milliyetçilik eğer bir ırk, yani kan bağı esası üzerinden kavranabilecek bir şeyse, bunun artık hem Avrupa'da hem de Avrupa'nın dışındaki bölgelerde pek geçerli bir belirleme olduğunu zannetmiyorum. Yani daha çok kültürel değerlerin hesaba katılması gereken bir dönemdeyiz.

Erdoğan : Aşırı sağcılığı da buna mı bağlıyorsunuz?

Şentürk : Aşırı sağcılık... Evet, ben olmaz demiyorum bu tarz şeyler, yani hareketler olabilir ama bunların sonuç alıcı hareketler olacağını düşünmüyorum. Çünkü günümüzde günlük hayatınızı, düşünme biçimlerinizi, bilimsellik anlayışınızı, görme biçimlerinizi, davranışlarınızı hatta ahlaki değerlerinizi, toplumsallaşma süreçlerinizi, sanatınızı vesaireyi belirleyen, küresel çapta düşünebileceğimiz belirli, hakim, bütün bir ruh var. Bu ruh bence önemli; bu ruhu göz ardı edip sürece, hadiselerle coğrafya sorunları olarak bakmamalıyız. Eski, Orta Çağ Dönemlerinde olduğu gibi, belki o zamanlarda da durum farklıydı, onu da ayrıca sorgulamak gerekir ama özellikle modernleşmeyle birlikte çıkan ilk dönemlerdeki o milliyetçilik anlayışına uygun bir milliyetçiliğin günümüzde artık pek mümkün olamayacağını düşünüyorum. Yani eşyanın tabiatına artık pek aykırı

gibi geliyor bu tür çıkışlar.

Erdoğan: Sanki ideal olan küresel birlikten bahsediyorsunuz? Peki, bu ayrılıkçı hareketler neden var o halde?

Şentürk : Hayır, ideal olarak söylemiyorum ben bir realitenin tespiti olarak söylüyorum. Yani bu küresel ruhun müspet bir ruh olduğunu söylemiyorum. Bu belki soruyu

Bu belki soruyu Batı'ya yöneltmişken bize de, kendimize de yöneltmemizi sağlayacak bir bakış açısı. Yani bütün dünyaya belki de musallat olmuş bir küresel, belki de negatif olarak adlandırmamız gereken bir ruhtan bahsedebiliriz ve belki Doğu diye tanımladığımız bölgelerdeki milliyetçilik hareketlerinin ya da bölünmüşlüğün, parçalanmışlığın Batı'ya göre çok daha vahim olduğunu görüyoruz.

Batı'ya yöneltmişken bize de, kendimize de yöneltmemizi sağlayacak bir bakış açısı. Yani bütün dünyaya belki de musallat olmuş bir küresel, belki de negatif olarak adlandırmamız gereken bir ruhtan bahsedebiliriz ve belki Doğu diye tanımladığımız bölgelerdeki milliyetçilik hareketlerinin ya da bölünmüşlüğün, parçalanmışlığın Batı'ya göre çok daha vahim olduğunu görüyoruz. Yani bu bir, bizim için özlem olmamalı zaten, biz bak bu haldeyiz, Batılılar zaten bizi bu hale getirdiler, bir gün onlar da zaten bölünecekler parçalanacaklar şeklindeki bir bakış açısı, özlem ve hasretle konuya yaklaşmamız sağlıklı olmaz. Batıyı, belki sizin sorunuza somut olarak cevap vermek gerekirse, ırk esasına dayalı, İtalya'da, Fransa'da, Almanya'da, hatta Hollanda gibi ülkelerde gözükken birtakım hareketler nihai kerte de ne kadar Avrupalılık kimliğinin dışında ve belki de Avrupa'nın parçalanmasına yol açacak ırk taassubuna dayalı hareketler... Bu soruyu sordüğümüzde evet bu böyledir diyebiliyor muyuz, diyemiyoruz. Yani Alman Nazi hareketine bile baksanız bugün, günümüzde, Fransa için de geçerli, İtalya için de geçerli, bütün bu hareketlerin Avrupa kültür,

sanat ve politik kimliğini oluşturan, Avrupalılığın dışındaki halklara, azınlıklara vs. yöneldiğini daha çok görüyoruz. Yani Almanya'daki Nazi Hareketi'ni, eskiden çok gördüğümüz gibi değerlendirmiyoruz. O yüzden diyorum, kavramlar aynı ama nitelikleri çok değişti, Almanya'daki Nazi hareketini, Fransa'ya karşı yönelmiş bir milliyetçik akımı olarak mesela değerlendirmiyoruz. Ya da muhtemelen olabilecek İngiltere var. Almanya, İngiltere geçmiş yüzyıllarda birbirlerine kız vermiş kız almış ülkeler, ama aralarında daha sonra, işte Nazi döneminde, ondan önce vs. kapitalist çıkar çatışmaları dolayısıyla,

milliyetçilik akımları dolayısıyla modernleşmenin etkisiyle vs. bir rekabet, bir karşılıklı bir dünya üzerinde hegemonya kurmada bir, çatışma ortamlarının oluştuğunu ve bir anlamda milliyetçilik akımlarının burada kendini ifade ettiğini söyleyebiliriz. Fransa'yla da olduğu gibi... Yani rekabet eden büyük güçler olarak baktığımız zaman Avrupa'da zaten birkaç ülke var. Ama bunların arasındaki milliyetçilik akımı diye nitelendirebileceğimiz hareketlerde bile birbirlerine çok fazla karşı olmadığını görüyoruz. Avrupa'da yaşayan, Avrupa dışından gelmiş; Doğulu, Asyalı, Afrikalı halkalara karşı daha çok tepkinin yükseldiğini görüyoruz. Belki de, örneğin İtalya-Güney İtalya arasında hani refah seviyesinin yüksek olduğu bir bölgede, -bizim Türkiye'deki doğu-batı meselesi gibi- bölünme tartışmalarının yaşandığı dönemler var. Çok da kapitalistçe bir zihniyetle ve yaklaşımla, Kuzey İtalya'nın, Güney İtalya'nın refahına gereksiz yere ortak olduğu için, yük olduğu için kurtulmak istemesinden kaynaklanan bir bölünmeden falan bahsediliyor. Bunlar bizim tartışmayı düşündüğümüz milliyetçilik boyutlarıyla karşılaştırıldığında hiç ciddiye alınmayacak şeyler. Yani gülünç mesafesinde kabul edilebilecek şeyler ve Avrupa'yı asla etkilemez. Yani şehir devletlerine de dönüşse Avrupa, coğrafya olarak diyorum, Avrupalı kimliğini yitirmediği sürece ve Avrupa'nın, Amerika'yı da eğer buna katarsak, dünyanın küreselleşme süreci üzerindeki, bu küreselleşme sürecini de, hem ekonomik hem politik, hem kültürel hem sanat hem de toplumsallaşma süreçlerini ifade eden ahlaki değerler olarak tanımlayacak olursak Avrupalılık küreselleşmenin ölçüsünü belirleyen kimlik olduğuna göre Amerika ile birlikte Avrupa'nın gücü, iktidarı devam ettiği sürece Avrupa'nın kendi içerisinde milliyetçilik akımları yoluyla çatışmaya düşüp zayıflayacağını zannetmiyorum. Tarihte de aslında birazcık baktığımızda buna benzer şeyleri gözlemleyebiliriz. Yani Avrupa'nın, Avrupalılık kimliğini ve birliğini, günümüzde sözü edilen birliği oluşturan şey nasıl ki, Avrupa karşıtlığı ya da Avrupa'nın karşıt gördüğü kendine karşı olarak gördüğü dünyanın, ki Doğu kültürü ve tarihidir, onun karşısında, ona karşı güçlenmek üzere oluşmuş bir birlik olduğunu eğer görürsek, aynı zamanda, tek sebep olmasa bile aynı zamanda bunun büyük bir etkisi olduğunu görürsek belki Avrupa'nın zayıflama ihtimalinin de yine burada olduğunu söyleyebiliriz. Doğu, şu anda Avrupa'yı bölebilecek milliyetçilik akımlarını tartışamayacak kadar kendi içerisinde bölünmüş ve parçalanmış. Doğu ve Batı kavramlarını tanımlayamayacak, sağlıklı, nitelikli bir şekilde tanımlayamayacak kadar kendi özünden, geleneğinden kendi kimliğinden kopmuş bir Doğu'nun, her şeyiyle, yani bakışından yürüyüşüne, oturuşundan kalkışına, bilimselliğinden sanat anlayışına varıncaya kadar her şeyiyle

Batı tarafından her şeyinin belirlendiği bir bölge ve kültürün, Batı hakkında, Batı'nın geleceği hakkında bir takım hayallere kapılması zaten çok sağlıklı olmaz. Belki tersi olursa, yani Avrupa tekrar, Doğu karşısında kendini savunmak ve Doğu'nun kendi kimliğini yeniden kazandığını, her alanda kendi kimliğine uygun biçimde hem sosyal hem kültürel hem politik hem ekonomik olarak güçlendiğini görürsek o zaman Batı'nın kendi içerisinde Birinci Dünya Savaşı dönemlerinde ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerinde ve daha önceki yüzyılda olduğu gibi bir çatışmaya girebileceğini ve oradan belki çatlayabileceğini belki ancak söyleyebiliriz diye düşünüyorum.

Erdoğan : Edip Bey siz İskoç referandum sürecini takip ettiniz, o süreçte bu ayrılıkçı eğilimin temel motivasyonu neydi, bize bu konuda ne söyleyebilirsiniz?

Avrupalılık küreselleşmenin ölçüsünü belirleyen kimlik olduğuna göre Amerika ile birlikte Avrupa'nın gücü, iktidarı devam ettiği sürece Avrupa'nın kendi içerisinde milliyetçilik akımları yoluyla çatışmaya düşüp zayıflayacağını zannetmiyorum.

Edip Asaf Bekaroğlu: Rıdvan Hocamın Avrupalılıkla ilgili söylediği önemli bir şey var; son dönemde yükselen yeni sağ akımlara baktığımızda, 90'ların sonunda 2000'lerden sonra özellikle yükselen yeni bir sağ siyaset var Avrupa'da. Bu Danimarka'da, Fransa'da, Hollanda'da, İngiltere'de yükseldi hatta biliyorsunuz son Avrupa parlamentosu seçimlerinde UKİP İngiltere'de, Fransa'da Le Pen, Hollanda'da Wilders gibi aşırı sağ temsil eden siyasi hareketler Avrupa Parlamentosu seçimlerinde çok başarılı oldular. Şimdi bu hareketlere baktığımızda, mesela daha önceki aşırı sağ hareketlerden farkları nedir diye şöyle bir

incelediğimizde, ırkçılık söyleminin çok temel bir fark olduğunu görüyorsunuz. Şimdi Avrupa'da uzunca bir süre, yani Nazi Almanya'sından sonra sağcılık, milliyetçilik biraz siyasi diskurun, söylemin dışına itildi. Yani milliyetçiyeniz çok hızlı bir şekilde işte Avrupa'nın o ilerici entelijansiyası tarafından Nazizmle, ırkçılıkla ilişkilendirilirsiniz ve politik spektrumun çevresinde, dışında kalırdınız. Ama 2000'lerden itibaren yeniden yeni sağ akımlar yükseldi. Bunlar özellikle ırkçı bir söylem kullanmamaya gayret ediyorlar. Ve Avrupa'nın dışından gelen göçmenlere, özellikle Müslüman göçmenlere karşı Avrupalılık kimliği üzerinden bir dışlayıcı söylem kullanıyorlar. Nedir bu Avrupalılık kimliği? Avrupalılar "bizi biz yapan değerler aydınlanma, liberal demokrasi, fikir özgürlüğü, ifade hürriyeti, Avrupalılık budur" diyorlar. Bununla uyumlu olmayan göç-

menleri, yeni gelenleri dışlayan bir söyleme sahipleri, yeni sağ hareketler. O anlamda Avrupalılık söylemi 2000'lerden beri oluşan yeni sağ hareketlerde merkezi bir siyasi söylem. Ayrıca euroseptik bunlar, yani Avrupalılık diyorlar, aydınlanma diyorlar ve saire işte, liberalizm, demokrasi falan diyorlar ama aynı zamanda Avrupa Birliğine de karşılar. E tabii bu Avrupa birliği dediğimiz şey bir siyasi birlik olmayınca birlik lafta kalıyor. Anayasa yapamadılar mesela. Böyle bir yönü var.

İskoçya'ya baktığımızda İngiltere, Birleşik Krallık zaten biraz Euroseptik bir birlik. Onlar evet Avrupa Birliği üyesi ama Schengen üyesi değiller. Euro değil Sterlin kullanıyorlar. Dolayısıyla İskoç ayrılıkçı hareketin tepkisi Avrupa'ya değil, Birleşik Krallık birliğine. Ve ilginç bir şekilde ayrılırlarsa eğer muhtemelen Avrupa Birliği üyesi olmak isteyeceklerdi. Hatta o kampanya boyunca argümanlarda bu da kullanıldı. Çünkü bir birlikten ayrılmak demek ekonomik ve askeri güvenliğin sarsılması anlamına geliyor. O güvensizliği Avrupa Birliği içerisinde doldurmak istediler. Bu da aslında kendi kendileriyle çelişen bir durumdu. Bir birlikten ayrılıyorsunuz ama ne olacağı pek belli olmayan bir başka birliğe girmek istiyorsunuz. Yani bu Avrupa'da yükselen yeni sağ hareketlerin bu ortak yönlerinin altını çizmek lazım. İskoçya'dakinin de bunlardan ayrılan farklı bir yönünü değerlendirmek lazım. İskoçya'da tabii 1999'da bir parlamento kuruldu, İskoçya parlamentosu, daha önce merkezi bir yönetim vardı siyasi anlamda, nihayet 99'da İskoçya Parlamentosu kuruldu. Orada siyaseten de özerk bir yönetim oluştu. Ama biliyorsunuz hala Birleşik Krallık'ta parlamenter sistem vardır ve parlamenter sistemler merkezi sistemlerdir en nihayetinde başkanlık sistemlerindeki gibi yetkiyi çok fazla dağıtan sistemler değillerdir. O anlamda 99'dan beri hep bir gerilim vardı zaten. Yani bir yandan bir İskoçya Parlamentosu var ama diğer yandan Westminster hala çok güçlü bir merkezi yönetim. Tabii ekonomi burada çok önemli. Vergi konusunda, sosyal güvenceler konularında, eğitim sistemi konularında merkezi yönetimin hep ağırlığı var. Ve İskoçlar hep kendilerinin ikinci plana atıldığını iddia ettiler baştan beri. İskoçya aslında Labour, İşçi Partisinin güçlü olduğu bir yerdir. Ama ilginç bir şey daha var; İskoçya merkezi yönetime İşçi Partisi ağırlıklı vekiller gönderirken kendi parlamentolarında son iki dönemdir İskoçya Ulusal Partisi isimli ve bu ayrılıkçı referandumu örgütleyen siyasi partiye oy veriyorlar. Yani kendi ülkelerinde, İskoçya'da Ulusal Parti'ye oy veriyorlar, milliyetçi bir partiye oy veriyorlar. Ama İngiltere'ye İşçi Partisi üyelerini gönderiyorlar. Bir de böyle ilginç bir durum var İskoçya'ya baktığımızda.

Erdoğan: Anladığım kadarıyla temel saiklerinin ekonomik olduğunu söylüyor-

sunuz?

Bekaroğlu: Avrupa'da bu müesses nizamın partileri son dönemde bir sarsıldılar. Mesela İskoçya'daki İskoç Ulusal Partisi, Fransa'da Le Pen, İngiltere'de UKİP, Hollanda'da Wilders'ın partisi... Bunlar hep müesses nizamın partilerinin insanların gerçek taleplerini artık yansıtmadığını söyleyen... Siyasi elit, meseleler hakkında konuşurken siyaseten doğrucu bir söylem kullanır ya... Biz gerçekten çok gerçekçi bir şekilde halkın taleplerini yansıtan yeni partileriz. İşte bu eski partiler, halkın artık taleplerini yansıtmıyor, onları temsil kabiliyetini yitirdiler deyip, böyle bir müesses nizam partilerine de ciddi bir tepki var bütün Avrupa'da. Bu yükselen yeni sağ akımlar aslında biraz da onun bir ürünü diyeyim ve ben burada bırakayım.

Erdoğan: Ferhat Hocam iki konuşmacımızdan edindiğim bu ayrılıkçı hareketlerin kültürel olmaktan daha çok siyasi ve ekonomik dinamiklere dayandığı yönünde. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Ferhat Kentel: Siyasi ve ekonomiktir daha çok, kültürel olan daha arka planda kalıyordur diyemeyeceğim. Yöreden yöreye çok değişen özellikler var. Şimdi bir iki örnek alalım, mesela bir tanesi İskoçya, ben İskoçya'yı çok bilmiyorum aslında, yani daha mesela Fransa-İspanya arasında Bask bölgesi, tekrar İspanya'da yine Katalonya bölgesi, biraz bu vakaları daha yakından biliyorum galiba...

Erdoğan : Onlar üzerinden değerlendirirsek....

Kentel: Çeko-Slovakya'nın ayrılmasından tutun Romanya'daki Transilvanya bölgesine, İtalya'da o kuzey bölgenin, üstelik daha zengin olan bölgenin ayrılık istemesi... bütün bunlara baktığınız zaman, sanki genel ortak çizgide ulus-devletin artık erozyona uğramasıyla ilgili bir durum yaşanıyor bence. Yani ulus-devletler bir kurguydu, Fransız Devrimi, hatta Westfalia Anlaşması'yla belki başlamıştı. Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi, Protestanlaşma hareketleri kapitalizmin bütün o gelişim dinamikleri eşliğinde bir kurgu çıktı. Bu kurgu bir tür uzlaşmaların, anlaşmaların, savaşların sonunda kabul edilmişti. Ama bu evet bir zaman için belki bir şeye tekabül etti, insanların bir ihtiyacına tekabül ettiği kurumlardır. Ama aslında bu tırnak içinden söylüyorum çok doğal da bir durum değildi. Yani insanların kendilerini gerçekten tüm varlıklarıyla yaşayabilecekleri bir şey değildi. Sadece belki bir tür ara çözümdü. Yani bir de çok da kuru kuruya ve çok böyle Marksist, ekonomist bir yoruma girersek, kapitalizmin gerektirdiği buydu, artık kapitalizm böyle bir şey değil, artık böyle bir şeye de gerek kalmadı, çok ucuz olsa da böyle bir yorum yapabiliriz. Pazar dediğiniz şey eskiden ulusal burjuvazi burayı bana

bırak da ben istediğim gibi kullanayım diyordu, başkaları da girmesin diyordu kabaca. Artık böyle bir şeye gerek yok. Şimdi bu işin bir tarafı ama bu bence çok yeterli bir açıklama değil, işin bir tarafını açıklar. Bana göre sanki bu yapıntı, kurgu olan, kimliklerin, ulusal kimliklerin aslında artık yavaş yavaş, kapitalizmin başka şeylere açılmasıyla, artık insanlar da, tam da evet benim zaten başka bir hayatım vardı dediler. Kürt meselesinden tutun, Katalonya bölgesine, İskoçya meselesine, benim dilim, bölgem, yerelliğimle ilgili olarak, aradığım, kendimi tatmin etmeye çalıştığım çok kültürel bir boyutu var gibi geliyor bana.

Erdoğan : Yani Ulus devletin bastırduğu bir etnik ve dini kimliğin ortaya çıkması...

Kentel: Aynen. Tabii şimdi şöyle bir şey var. Yani ulus devlet neyi bastırdı. Şimdi biraz böyle Bakhtin gibi daha gündelik hayat sosyolojisi yapılabilir. Benim çok uğraştığım alanlar, çok zevkli alandır, fazla dağıtmayayım... Şimdi insanlık hali nedir? İnsan olmak çok karmaşık bir şey, benim her şeyim var bunun içinde; inancım, dilim, bölgem, akrabalarım... Konuşmaya başladığımız zaman, şimdiden sonra diye kelimeler eklemeye başlıyoruz biz buna ve kendimi anlatırken sosyolog, erkek, kadın, köylü, genç, Türk, Müslüman gibi bir takım sıfatlarla tamamlamaya çalışıyoruz ama orasının karmaşıklığını artık anlatamaz hale geliyorum.

İşte ulus devlet de bu şimdinin karmaşık halini bir kelimeyle anlatılıp, aslında bütün o karmaşıklığı görünmez kılan bir şey. O görünmez kılınanlardan bir tanesi, etnik olan açığa çıkıyor: İskoç, Kürt, Bask, Katalon vs. Ama problem şu, benim bu karmaşık halimin içinde daha bir sürü başka şeyler var; mesela dinselliğim ön plana çıkmıyor, değil mi? Ulus devletler gayet seküler-laik yapılar olarak benim o bütün dinselliğimi ezip, şimdi bunu sen özel hayatına bırak dediler. Bak böyle şimdi Türk olduk, Fransız olduk, Birleşik Krallık vatandaşı olduk. Onları da işte kendi hafta sonunda git kilisene, camine, işte gerekirse kurslar falan düzenleyelim diyerek böyle bir takım çözümler verildi bana. Biz etnik olarak konuşmaya başlarken bu bize sadece, bu benim karmaşıklık halimin konuşulabilen sadece bir tarafını gösteriyor. Demek ki bana göre, aslında daha konuşulmayan başka şeyler de var, muhtemelen de büyük sekülerleşme, laikleşme hamlele-

İşte ulus devlet de bu şimdinin karmaşık halini bir kelimeyle anlatılıp, aslında bütün o karmaşıklığı görünmez kılan bir şey. O görünmez kılınanlardan bir tanesi, etnik olan açığa çıkıyor: İskoç, Kürt, Bask, Katalon vs.

rini yapmış olduğu için, dinin büyük ölçüde erozyona uğradığı Avrupa coğrafyasında muhtemelen çok daha zayıf gelecek. Ama işte bizim bu coğrafyalara bakın din, yani bütün neredeyse gücüyle ve tabii değişerek, İŞİD'inden tutun Ak Parti gibi muhafazakarlıkla, liberallikle vesaire iç içe geçmiş bir tür dinselğin taşındığı partileri düşünün, Kürt coğrafyasında hem etnik, hem Hizbullah, Hüda-Par vesaire gibi bir takım partilere de bakın. Bütün ulus devletlerin altından bir şeyler çıkıyor. Hangi ulus devlet ne kadar çok erozyona uğrattıysa, uğratamadıysa, beceremediyse, beceremedikleri ortaya çıkıyor aslında. Şimdi dolayısıyla, Avrupa'daki örneklerden bakacak olursak da, tabii ki siyasi, ekonomik. Tabii ki İskoçya'yı çok iyi bilmediğim için bir şey diyemem ama Kuzey İtalya, Katalonya, tamamen aynı zamanda ekonomik olan bir mesele. Yani İspanya bizi sömürüyor, biz kendi kendimize çok daha iyi geçineceğiz ve de üstelik benim dilim var. Üstelik şöyle bir muhtemelen psikoloji de yaratıyor, bunu geçtiğimiz aylar içinde, biraz oralarda dolaştığım için biraz daha, bir iki kelime daha ekleyebilirim, belki biraz sokak gözlemi gibi o kadar güçlü bir damar halinde yükseliyor ki bu anti-İspanyol bir ayırım, ne o Girona, Barcelona, Roses falan gibi birtakım şehirlerde, yani o bütün o kıyı şeridi, Katalonya'yı düşünün bir tane bile İspanyol bayrağı yok ortalıkta örneğin... En fazla bir iki devlet dairesinde hasbelkader konmuş, onun haricinde hiçbir yerde yok. Üstelik bir de, yani biz Türkiye deriz ya ne kadar böyle bayrak düşkünün işte fetişizmi olduğundan filan bahsederiz, Türkiye hakkında bazen şey diyorsunuz, halt etmiş yok öyle bir şey yani. Gerçi burada bayraklarla direkt, dikine yükselmek gibi bir şey var; milliyetçilik ispatı... Muhtemelen milliyetçilik zayıfladığı için bayraklarla yükseltmeye çalışıyoruz. Barcelona'da milliyetçiliğin anlatımı bayraklar vasıtasıyla oluyor, her taraf bayrak dolu, sloganımı asıyorum pencereden dışarıya, ben Katalonyalıyım, ben bağımsızlık istiyorum diye ve bunun ifadesini, şimdiye kadar çünkü İspanyol kimliği altında, ulus-devlet kimliği altında beni sen, işte Franco döneminde vesaire zaten yeteri kadar ezdin, artık bundan sonra ben kendimi konuşmak istiyorum diyor. Bu kendini konuşmak ama çok yeni bir kurgu, benim o kendim dediğim şey, sadece etnik olan bir şey değil ki, sadece dilsel olan değil ki, bir sürü başkalarının da olması lazım ama etnik galiba ulus devletin tornasından geçtiğimiz için, yani Türkiye'de Kürtler, İspanya'da Katalonlar, Birleşik Krallık'ta İskoçlar fark etmiyor, biz çünkü kendimizi yeniden anlatırken ulus devletin kurgusuna benzer bir şekilde kendimizi anlatıyoruz. Aslında ulus devletin kurgusu daha örneğin dinsel olsaydı muhtemelen o çıkacaktı belki. Şimdi bu işin bir tarafı ama şimdi biraz böyle özel durumları gene yüzeysel geçtikten

sonra, tekrar genel toparlama yaparsak da biraz da şu geliyor aklıma: Edip Beyin söylediği İskoçya hakkındaki o paradoksal durum... yani hem kopuyorsunuz, hem Avrupa Birliği'ne giriyorsunuz, o belki ilginç bir ipucu da veriyor bize. Benzer bir durum Katalonya'da da var mesela, 1990'larda Barcelona'da olimpiyatlar düzenlendi, Barcelona olimpiyatlar reklamını yaparken, ya dünya çapında reklamlar veriyorsun, İstanbul diyorsun, İstanbul diye bütün dünya gazetelerine reklam verecekler İstanbul, kıtaların birleştiği yer filan, Barcelona'nın reklamı şöyle yapılıyor, Avrupa haritası koyuyorlar, ulus devlet sınırları yok orada, sadece Barcelona şehri işaretlenmiş, Barcelona'dan Brüksel'e doğru bir ok çıkıyor, Barcelona: Bir Avrupa Şehri. Yani bir İspanyol şehri falan değil. Şehir doğrudan kendi varlığını daha genel bir bütünle anlatıyor. Bu da şuna tekabül ediyor, ulus devletler aslında zaman ve mekan olarak beni köyümden çıkartıyor, bir üst kimliğe getiriyor ama bir yandan çok dar bir şey. Müslüman olarak düşünün, yani bana Türkiye Cumhuriyeti kimliği ne kadar yeter ki bana, ben Ümmet'e aitim örneğin. Yani benim Pakistanlı, Endonezyalı bir adamdan ne farkım var. Sadece bölgesel farklar var o kadar. Aynı Kabe'nin etrafında dönen, aynı kitaba inanan insanlarız. Yani ulus devlet beni daraltıyor. Şimdi dolayısıyla bu ulus devletinin yapmış olduğu erozyon demek ki beni bastırıyor, adam yerine koymadı beni Katalon kimliğimi. Dolayısıyla ben şimdi Katalon kimliğimi öne çıkartıyorum, dilsel kimliğimi çıkartıyorum ama dediğim bu sadece beni yerelleştirirken, özelleştirirken, bu beni tek başına tatmin eden bir şey değil, ben aynı zamanda daha büyük bir bütünün de parçasıyım. Barcelona bir Avrupa şehridir. İskoçya Birleşik Krallıklarla yetinmez ama İskoçya'nın yerelliği aynı zamanda kendisini Avrupa Birliği'ne anlatır. Hatta ırkçı partilerdir. Biz Avrupayız diyorlar, halbuki alabildiğine savunmacı, alabildiğine kapanan, alabildiğine dışarıdan gelenlerden korkan... Yani aslında mantıken şunu düşünüyorsunuz, yeni zamanlar senin dışarıyla konuşmanı gerektiriyor. Yani göçmenler ile, Türkler ile, onlarla karşılaştığın zaman dünyanın açılacak aslında, senin giderek nüfusunla, daralmakta olan kültürün Türkler, Araplar, kimler, Slavlar sayesinde, senin coğrafyana gelenlerle yepyeni kapılar açılacak belki senin önünde. İşte ona karşı tabii ki Müslümanlık gibi şeyler devreye giriyor. İç-

Biz çünkü kendimizi yeniden anlatırken ulus devletinin kurgusuna benzer bir şekilde kendimizi anlatıyoruz. Aslında ulus devletinin kurgusu daha örneğin dinsel olsaydı muhtemelen o çıkacaktı belki.

me kapanıyorum ama içime kapandığım yer de bana yetmeyeceği için, çünkü bir yandan dünyadan, küreselleşmeden bağımsız düşünemiyoruz, dolayısıyla belli sınırların ötesine çıkaracak bir takım arayışlarda bulunuyorum. Bunu kabaca, ne kadar yeterli bir kelime bilmiyorum, glocalizasyon, yerelleşme gibi bir takım kombinasyonlarla ifade ediyoruz. Dolayısıyla bence bu, ayrılık mesajı, ayrı, farklı bir kimlik dediğimiz grupların galiba böyle çift yönlü giden bir dinamiği var. Yani hem içine kapanmak hem dışa açılmak gibi, bu da ulus devletin paradigmasından oldukça dışarıda bir yerde olduğumuzu gösteriyor. Ama bir şey daha ekleyeyim bence, onun üzerine de bitireyim uzatmadan. Bence bu Avrupa coğrafyasında olan en ilginç, önemli olaylardan biri tabii ki bu İskoçya, Katalonya vesaire gibi bir takım alt, ulus altı bir takım bölgesel ve etnik kimliklerin yeniden kendilerini bir tür devlet gibi inşa etmeye çalışmaları bu çok önemli. Ama bence şu anda olmakta olan, artık giderek Doğu-Batı ayrımının da büyük ölçüde erozyona uğradığını düşünüyorum. Bunu göçmenler yapıyor. Berlin bugün bir Türk şehri haline geldi. İspanya'nın Endülüs'ten Katalonya'ya, Fransa'ya kadar, hatta İtalya'ya kadar uzanan bütün o Akdeniz sahilleri, Tunus, Fas, Cezayir... Bir yay oldu orada, göçmen yayı. Ege Denizi'nde, Akdeniz'de korkunç insanlık trajedisi olan gemi batmaları, kaçaklar... Ama bir de başarılar var. Biz sadece kaybedenleri görüyoruz. Amin Maalouf'un Beatrice'den Sonraki Yüzyıl diye, kara senaryo bir distopya romanı vardır, işte orada anlatır bu Doğu-Batı ya da Kuzey-Güney ayrımı yapıyordu. Kabaca fakir, lanetlenmiş bir Afrika, Asya vs. bir de böyle şıkır şıkır ışıklar ve tüketimler içinde yüzen bir Avrupa ve Batı dünyası var. Bu dünya böyle kalmayacak. Yani nüfusu azalan ve kendini duvarlarla koruyan ve örtmeye çalışan kale Avrupa gibi büyük laflar edilen... İstesenez de istemesenez de o güneyin hücumuna uğrayacak bir gün. İnsanlar akınlar halinde geliyor romanda ve Avrupa'yı ele geçiriyorlar. Şu anda bizim dönercilerimizle, o gemi, bot tipi teknelerle aşmaya çalışanlarla zaten Avrupa göçmenler memleketi oldu. Tabii o yüzden ırkçılık dediğimiz şey, tam da buradan kaynaklanıyor. Korkuyor adam yani. Şimdiye kadar alışmıştık. Sen, ben, bizim oğlan, Hristiyan, beyaz... Fransızca konuşan bir takım yeni yaratıklar geliyor. Arapça konuşuyorlar, başörtü takıyorlar, döner yiyorlar, başka müzikler dinliyorlar. İnsanoğlunun belki de varsa öyle bir fitratı, o, nasıl diyeyim, biz bize yaşamak, grup olmak gibi, bir sosyalleşerek aynışmak halini sürekli bozan yeni bir takım unsurlar var. E bu da şöyle bir şeyi beraberinde getiriyor artık Avrupa dediğimiz şey, Avrupa kimliği dediğimiz şey, eğer Avrupa olarak kalacaksa, belki zaten eskiden de öyleydi demek lazım, çünkü Osmanlı vesaire falan dediğimiz

şey Avrupa tamam Hristiyan falan bir özelliği var ama asla bir iki sıfatla anlatılabilecek bir şey değil, Avrupa zaten melezdi, bugünkü melezliği, interkültürel özelliği, yani kültürler arası dinamikleri çok daha güçlü. Bugün Avrupa vatandaşlığı diye bir şey tanımlayacaksak artık göçmensiz bir Avrupa Birliği düşünülemez. Hatta göçmenler sayesinde öyle bir kimliğin olmadığını öğrenecekler. Sadece Avrupa Birliği için değil, Doğu için de geçerlidir. Yani Doğu da, biz şuyuz, denilebilecek bir durum yok. Doğu'da da, Batı'da da kimlikler sürekli hareket halindedir, sürekli değişim halindedir ve başkalarıyla karşılaşmak hem Avrupa'nın hem Doğu'nun, hem Batı'nın avantajıdır. Başkalarıyla olan dinamikler galiba işte önümüzün açılmasına, yeni bir takım olanaklar düşünmemize de katkı sağlar.

Erdoğan : Rıdvan Hocam Avrupalılık denen güçlü bir kimlikten bahsettiniz ama ulus devlet anlayışı bu kadar erozyona uğramışken Avrupa Birliği projesine, mesela Pax Romana'yı, Avrupa ulusları arası barışı sağlayabilecek bir proje gözüyle bakabilir miyiz, gelişmeler ne yönde sizce?

Şentürk : Zaten Avrupalılık kimliğini iyi anlamamız gerekiyor dememin sebebi gerçekte buydu. Geçmiş dönemlerin milliyetçilik akımlarıyla şimdiki milliyetçilik akımları arasında çok niteliksel farklılıklar var. Adam ben buyum diyor. Ben buyum demek geçmiş dönemlerde milliyetçilik akımı değildi, anlatabiliyor muyum? Geçmiş dönemlerdeki milliyetçilik akımları, Nazi örneğinde olduğu gibi, Fransa'da veya başka bir yerde, mesela Avrupa'da dönem dönem öne çıkmış ülkeler vardır. Bir dönem Portekiz olur, bir dönem İngiltere, birkaç, 50-100 yıl sürer, sonra Fransa gelir sonra Almanya gelir... Hep belli birtakım aynı zamanda misyonlara bağlı şeyler oldu. Yani Avrupalılık adına ya da kendi Hristiyanlık düşüncesinden gelen ya da kendi kültürel köklerinden gelen bir takım idealleri olurdu, misyonlar üstlenirlerdi, misyonlar adına öne çıkarlardı ve birtakım, turnak içinde, milliyetçiliklerini yaparlardı. En ırkçılardan bir tanesi, en kan bağı üzerine kurulmuş bir hareket olan Hitler bile, onun bile kendilerine göre, Nazizm diye adlandırdığımız, nasyonal sosyalizm diye adlandırdığımız bir söylemi var, bir ideali var. Sanata, şehre kadar, mimariye kadar, millet anlayışına, tarih anlayışına, dünya tasavvuruna varıncaya kadar kendine göre bir söylemi, bir iddiası var.

Erdoğan : Westfalia sistemi denen de bir şey var. Etnik kökenli bir ayrılık, ulus tanımı, barışı sağlayabilmek için öyle bir sistem kurma ihtiyacı... Milliyetçilik denen ideoloji de sonuçta doğudan yükselmedi, Avrupa'dan doğdu. Avrupa'da oluşan ve siyasi sistemini dayatan bir ideoloji. Bu şekilde hiç yoktur diyebilmek

mümkün mü yani?

Şentürk: Yoktur demiyorum, hep vardır. Avrupa, kendisi Avrupalı kimliği, ırkçılık üzerine kurulmuş bir kimliktir aslında. O yüzden onu iyi tanımak gerekiyor diyorum öncelikle. Yani kendisi zaten dünyayı Avrupa ve dışı olarak tanımlayan bir oluşum. Ulus-devlet anlayışı niye Avrupa'da çıktı çünkü kıta olarak zaten öyle bakan bir yer. Roma, surların ötesi-berisi meselesi, barbarlar meselesi, vesaire meselesi. Avrupa'nın düşüncesine, analitik düşünce karakterine, Antik Yunan düşüncesinin karakteristik özelliklerine, sanatına, tiyatrosuna, dramına, trajedisine baktığımızda her yerde çatışmayı görürüz. Yani Avrupa'da, sanat savaşı, kültür savaşı, düşünme savaşı gibi böyle artık her alanda savaşın, savaş mantığının, zıtlık, ikilik, dışlama, çatışma mantığının işlediği bir kimlikten bahsediyoruz. Ama zaten Avrupa kimliği olarak Hristiyanlıkla, Hristiyanlık inancı ve ahlakıyla, Roma Hukuku'yla ve Yunan düşüncesiyle melezleşmiş bir kimlikten bahsediyoruz. Buradan teşekkül etmiş bir kimlikten bahsediyoruz. Ama bunların her birinin tek tek kodlarına indiğimizde, benim gözlemleyebildiğim en azından, tabii ki tartışılabilir bir şey ama Avrupa'nın düşüncesi de, sanatı da, kültürü de, zıtlık ve çatışma kavramlarının, dışlama kavramlarının üzerine inşa edilmiş bir kimliktir. En nihayet bizim şimdiki tartışmamızın zorluklarından bir tanesi şu, Avrupa'daki milliyetçilik akımını ya da hareketlerini tartışırken biz son 16., 17. yüzyıllardan itibaren Doğu'nun yavaş yavaş çöküşe geçtiği dönemde yükselişe geçmiş ve dünyada, dünyalı olmanın ölçüsünü belirlemiş, modernleşmeyle, kapitalistleşmeyle ve teknolojiyle birlikte -bunların üçünü hep birlikte düşünmemiz gerekiyor- devlet yönetim sistemlerine varıncaya kadar, her şeyin ölçüsünü belirlemiş bir kültürden, bir kimlikten bahsediyoruz. Bu çatışmacı mantıkla kurulmuş bir kimliğin dünya üzerinde hakimiyetinden bahsediyoruz. Bu kimliğin içerisinde bu hakimiyet hala sürerken, ne tür, hangi anlamda bir milliyetçilik akımından bahsedebiliriz? Diyeceği, bir söylemi, artı üretecek bir söylemi, ideolojisi yok artık Avrupa'nın. Ulus devlet kimliği, anlayışı ve de kurgusu var idi bir dönem, şimdi o bile çökmüş vaziyette. O bile nihayet bir söylem, bir kurguydu, çok ilkel olsa da ama o bile şu anda çökmüş vaziyette. Fukayama kapitalizm ve demokrasi birlikteliğini bir anlamda insanlık tarihinin son aşaması olarak görür. Bu aslında insanlıktan ziyade tam da Avrupa tarihi için söylenebilecek bir şeydir. Avrupa tarihinin gelebileceği bir durak noktasındayız aslına bakarsanız. Bunu düşünce tarihine baktığımızda da görürsünüz, sanat tarihine baktığımızda da görürsünüz, politika-devlet-siyaset tarihine baktığımızda da görürsünüz. Avrupa'da, Batı'da söylenen yeni bir şey yok dendi; belki bu daha yeni yeni yaşanıyor.

Yani ne farklı akılları görebiliyoruz, farklı çıkışları görebiliyoruz, ne felsefesinde, düşünceğinde, geçmişi eleştiren post modern düşünürlerin dışında -bunların da çoğu öldü zaten, Foucault, post yapısalcı akım, Derrida'lar vs.- yeni bir şey yok. Modernliği ve Avrupa kimliğini nasıl ayakta tutabiliriz diye Habermas'ın dışında bir şeyler söylemeye çalışan adam sayısı bile neredeyse hemen hemen. Böyle bir ortamda geriye Antik Yunan'dan beri Batı'nın asla kurtulamadığı, sanatında her yerde görebileceğimiz felsefi anlamda natüralizmin, tabiatçılığın dışında bir şey de kalmıyor. Eşcinsellere özgürlük, eşcinselliğin tabii hali budur, onlara özgürlük... Efendim, transseksüelliğe yaşama hakkı verelim gibi. Yani eşyanın ya da varlıkların kendi tabii durumları ve konumlarını varlık ve bir kimlik iddiası olarak sunmanın ötesinde, pek fazla bir şey göremiyoruz. Eğer bir söylem üreteceklerse bile, hani bu söylemsizliğin ve adeta susup kalmışlığın, tam da zirve noktada susup kalmışlığın içerisinde bir şeyler söylemek, Avrupa adına bir iddia sahibi olabilmek için belki bu Avrupa dışı ülkelere ve kültürlere karşı karşıtlıktan kaynaklanan milliyetçi akımların söylemlerini görüyoruz. Yani onun dışında bizim eski klasik anlamda ele alabileceğimiz milliyetçilik hareketinin Avrupa'da olduğunu düşünmüyorum. Örnek verelim mesela diyelim İspanya. Ben Katalon bölgesindenim! Tamam ne yapalım? Dilim var, tamam, farklıyım, ne yapalım, ayrıldık, ayrıl... Bunlar Avrupa için ne ifade ediyor? Hiçbir şey ifade etmiyor, bizim için de hiçbir şey ifade etmez bence. Yani sosyal bir hadise var, bu sosyal bir hadise nasıl gelişiyor, hangi etkenlerin olduğunu inceliyorlar akademik olarak. Bir trafik kazası inceler gibi yani. İnceliyoruz yani, bir olay çıkıyor, hadise, onu inceliyoruz. Ama sonuçta, diyelim ki oldu bitti diyebileceğimiz bir şey nihayetinde. Çünkü bunun Avrupa kimliğine ve küreselleşme sürecine hiçbir etkisi olmayacak bence. Burada belirleyici olan Avrupa'nın dışıdır. Geçmiş tarihte de böyleydi, bugün de böyle olacak. Avrupa'yı daima Avrupa'nın dışı daha çok belirlemiştir. Yani o dediğimiz tartışmalara ancak o zaman girebiliriz. Doğu'nun durumu çok daha vahim, yani Avrupa'da eğer birtakım milliyetçilik hareketlerinden bahsediyorsak günümüzde, demin anlattığım natüralizm çerçevesinde, dilim var, kimliğim var, ben burada doğdum... Ne ifade ediyor bu? Ben eşcinselim demekten daha farklı değil. Kültürel anlamda söylemek gerekirse bir vizyon sunmuyor. Bulundu-

Böyle bir ortamda geriye Antik Yunan'dan beri Batı'nın asla kurtulamadığı, sanatında her yerde görebileceğimiz felsefi anlamda natüralizmin, tabiatçılığın dışında bir şey de kalmıyor.

ğu yeri gösteriyor o kadar. Bunun dışında, Avrupa'nın bu hegemonyasının sürdürdüğü bir ortamda, bunun dışında bir tavır beklemiyorum. Ve bununla dengeleri alt üst edecek pek bir sonuç alınacağını düşünmüyorum. Avrupalılık kimliği burada bağlayıcı olacaktır, bir. İkincisi de, aynı süreci tersinden yaşamış bir Doğu'dan bahsediyoruz. 300-500 yıldır çöküş yaşayan ve Avrupa'nın modernleşmesine, teknolojisine ve sanatına karşı 300 yıldır cevap üretemeyen ve ne diyeceğini bilmeyen sadece ve sadece savunma pozisyonunda kalmış ve savunma refleksi dışında hala doğru dürüst bir vizyon üretememiş bir Doğu'nun milliyetçilik hareketlerini tartışmak mesela başka bir şey. Avrupa'daki milliyetçilik hareketlerinin hiç birisine benzemeyecektir Doğu'yu tartışmaya kalktığımızda. Yani herhangi bir karşılaştırma imkanımız bile bu anlamda, belki de yok. Ben bu açıdan yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum. Fukuyama'ya geri dönecek olursak Avrupa'nın tarihinde hakikaten daha fazla ileri gidemeyeceği noktaya ulaştığını düşünüyorum, bundan sonrası bence asıl sorun milliyetçilik hareketleri, devlet politikaları olaylarından ziyade nasıl ki Avrupa'yı güçlendiren 15., 16., 17. yüzyıl'dan itibaren gelişmiş bir akıl hareketi ise, bir düşünce hareketi ise, bilimsellik anlayışı ise... Avrupa ordu hareketleri ve bir ülkenin başka bir ülkeyi hegemonyası altına alarak, büyük bir imparatorluk kurarak büyümüş gelişmiş ve dünya üzerinde hegemonya kurmuş bir kıta değil. Avrupa akıl hareketi olarak, bilimsellik anlayışı itibarıyla, teknolojiyle, şusuyla busuyla gelişmiş ve böylece birliğini de aslında bu güç üzerinden sağlamış. Daha sonra aklın beraberinde getirdiği ekonomik, politik kültürel güç üzerinden birliğini sağlamış bir kıtadan bahsediyoruz. Avrupa'da, bu gücü oluşturan ve geliştiren, yani modernleşme süreci, hegemonya süreci, teknoloji, bilimsellik anlayışı, pozitivist bilimsellik anlayışı vs. oluşturan aklın bugün saatinin durduğunu düşünüyorum. Buna mukabil parçalayacak olan budur, o yüzden böyle çok basit iddialarla karşılaşıyoruz. Ben eşcinselim, ben Katalon bölgesindenim falan gibi. Buna mukabil, akıl saatinin durduğu yerde asıl soru Doğu'nun sorusudur. Doğu nerde, Doğu'nun saati nerde, çalışıyor mu, çalışmıyor mu, Doğu ne yapacak, yani belirleyici olan bence, daha önce tarihte olduğu gibi, bugün, bundan sonra da belirleyecek olan bu. Nihilist birisi değilim, bu açıdan ümit var olmak istiyorum ve küreselleşmenin kendisi belki Nihilist olmaya zorluyor gibi gözükse de, Doğu'nun şu anda her ne kadar içler acısı bir durumu da olsa da dünyanın gidişatında, gelecekte, belirleyici olacağına ümit etmek istiyorum.

Erdoğan : Batı'nın iflasın eşiğinde ama Doğu konusunda ümitvârsınız?

Şentürk: Ama bunu çok fantastik bir şekilde yapıyorum. Yani Doğu'nun kendi rea-

litesine baktığımızda, bu ümidi görebileceğimiz, yeşertebileceğimiz bir realite görmüyorum ama çok geniş zaman açısından tarihe 17. yüzyıl, 18. yüzyıl sonrası olarak değil de çok geniş bir süreç olarak baktığımda, geleceğe doğru baktığımda geçmişten de aldığımız tecrübi derslerden hareketle Doğu'nun bu potansiyeli barındırdığına inanıyorum. Gerçekleştirebilir, gerçekleştiremez o ayrı bir tartışma konusudur ve insanlık açısından eğer bir ümit ışığı aranacaksa bunun yine, çok geniş anlamda söylüyorum, coğrafya olarak değil, Doğu'dan gelebileceğini düşünüyorum. Çünkü Batı'nın artık gerçekten insanlığa söyleyebilecek pek bir şeyi yok. Demokrasi, teknoloji, kapitalizm ve sekülerizm dışında ve tabiatçılığın söyleyebileceği ve insanlara var edebileceği ben bir şey olduğunu göremiyorum. Batı'nın felsefede varabileceği nihilist varoluşçu bir durumdan öte bir şey artık ben göremiyorum. Bunu Nietzsche de söylüyordu, Heidegger de söylüyordu. Postmodern eleştirilere baktığımızda da bundan başka bir şey aslında söylenmediğini görüyorum.

Erdoğan : Edip bey ulus devlet projesinin iflasından bahsettik... Avrupalılık kimliğinin kültürel olarak güçlü olmasına karşın Avrupa Birliği projesiyle ilgili siyaseten Roma İmparatorluğu benzeri bir güçten bahsedebilir miyiz, Avrupa Birliği'nin geleceği açısından gelişmeleri nasıl yorumluyorsunuz?

Bekaroğlu: Ben Avrupa'nın tekrar böyle bir güç kurabileceğini zannetmiyorum. Rıdvan Hoca'nın dediklerine katılıyorum ama... O tarz bir gücün yeniden kurulabilmesi için askeri, ekonomik faktörlere girsek onlar çok teknik tartışmalar. Onlara girmeyelim ama bugünkü konumuz olan yeni etnik hareketlerle ilgili konuşursak “ee ben Katalanım ne olacak” türünde basit değil galiba. Çünkü milliyetçiliğin teorisi zayıf olsa da duygusu yoğundur, mobilize etme gücü yüksektir. Bunu mesela İskoçya'da gördük veya Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Türkiye'de de gördük. BDP, adaylar bağımsız girdiğinde %5-%6 oy alırken Selahattin Demirtaş %10 oy aldı. Belki parti halinde girse BDP seçimlere yine %10'u geçebilecek. Çünkü o etnik aidiyet insanları siyaseten mobilize edebiliyor. PKK'lı olmasa bile benim etnik aidiyetimden biri aday oldu, parti olarak girdi diye mobilize oldu. Oraya yönelebiliyor. Bütün Avrupa'da da böyle şeyler olmaya başladı. Yani bir hareketlilik var ve bu da müesses nizamın klasik ideolojik kutuplaşmalarını bozan bir şey. Mesela İskoçya'da bu kampanya başladığında kamuoyu anketlerine bakıyorsunuz, bağımsızlığa evet diyenler %20'lerde. 2013'teki anketlere baktığımızda %20'lerde, %25 en fazla, o civarlarda, ama gittikçe yükseliyor. Hele ki referandumdaki resmi kampanya süreci başladığında % 45'e geldi en sonunda, böyle

çok istikrarlı bir yükselme izliyoruz. Şimdi neden böyle bir istikrarlı yükselme oluyor? % 45’le % 55 arasında çok ciddi bir fark yok. Bizim o zayıf gördüğümüz veya işte doğal durumun bir parçası olarak gördüğümüz şeyin siyaseten ne kadar mobilize etme gücü olduğunu gösteriyor bize, o anlamda önemli. Türkiye için de önemli. Doğu için de önemli. Yani Avrupa ne olur, Doğu nereye gider, bir şey üretebilir mi, alternatif çıkarabilir mi bilmiyorum ama bunlar bence etkili olacaklar daha giderek güçlü bir şekilde. Mesela bir parlamento seçiminde siyasi partiler çıkar, kampanya yaparlar ve kampanyalar mesela bir sağcıyı solcu yapmaz, değil mi, mesela bir Kemalist’i liberal yapmaz, İşçi Partili birini muhafazakar partili yapmaz rutin siyasetlerde. Ama İskoçya’da olduğu gibi veya birkaç hafta sonra İspanya’da, Katalonya’da izleyeceğimiz gibi, o tarz durumlarda farklı bir şey oluyor. Yani o klasik politik kamplaşmalar bozuluyor. Yeni kamplaşmalar ortaya çıkıyor. İskoçya’da Ulusal Parti Yeşiller ile evet cephesindeydi. Yani yeşil, sol bir parti ile ulusal, milliyetçi bir parti aynı cephede idi ve İngiltere’nin eski başkanı Gordon Brown -İskoçyalıdır kendisi- evetçilerle hayırcılar arasındaki ara kapanmaya başladıkça, yani evetçiler güçlenmeye başladıkça kampanyaya direk katıldı ve hayırcılar cephesinde katıldı. Yani Labour, İşçi Partisi İskoçya’da güçlü olan İşçi Partisi’nin eski lideri ve İngiltere Başbakanı olan Gordon Brown, hayırcı cepheye katıldı. Etkilemeye çalıştı süreci ama tüm bunlara rağmen yeni kamplaşmalar oluştu ve bir yıl sonra herhalde tekrar seçimler olacak İskoçya’da parlamento seçimleri, orada bunun siyasete etkileri oldu mu, olmadı mı göreceğiz. Çünkü İşçi Partisi’nden bir hayli kopmalar oldu bu süreçte. Yani, İşçi Partisi’nin, Gordon Brown’un ve İşçi Partililerin, onların Tories dedikleri muhafazakarlarla işbirliği yaptığını söyledi İskoçyalılar bu süreçte ve oradan koştular. kimisi Ulusal Parti’ye yöneldi, kimisi yeşillere yöneldi bu iki partinin üyelerinde üç kat artma oldu mesela. Bu etnik mobilizasyon, bu tarz olağan dışı siyasi durumlardaki bu motive etme gücü, siyasetin klasik dengelerini değiştirebiliyor. İskoçya’da en azından gördük, İspanya’da da göreceğiz. Hani orada mesela Barcelona kulübü, futbol kulübü mesela evet safında kendi reyini açıkladı ve açıklamak zorunda kaldı, bilmiyorum belki orada daha çetin bir mücadele olabilir ama en nihayetinde sonuca baktığımızda, ekonomik rasyonelitenin biraz etkili olduğunu görüyoruz. Evet, milliyetçilik duygusal bir güç veriyor, mobilize ediyor insanları ama en nihayetinde baktığımızda hayırcı cephe çok ekonomik argümanlarla ortaya çıkmıştı. 300 yıldır işleyen bir birlik var, ekonomik olarak işleyen bir birlik var, bu şimdi yıkılırsa ne olacak? Gerçi bunda Ulusal Parti’nin başkanı Alex Salmond’un eksiği var; çok iyi bir bağımsız İskoçya projesi ile çıkamadı

aslında. Mesela bağımsız olacağız ama kraliçeye bağlı olacağız dedi. Bağımsız olacağız ama sterlin kullanmaya devam edeceğiz. Birleşik Krallıktan ayrılacağız ama Avrupa Birliği'ne gireceğiz dedi, böyle birbiriyle çelişen şeyler de söyledi. Belki daha iyi, daha iyi böyle çizilmiş ekonomisiyle, siyasetiyle daha iyi çizilmiş bir proje ortaya çıksaydı başarılı olabilirdi. Yani % 50'nin üzerine çıkabilirdi. % 45'te kaldı zaten. Benzeri bir şey Türkiye için de söz konusu, yani bugün referandum olsa ne olur, Kürt bölgesiyle ilgili? İşte hemen bu soru sorulduğunda herkes Kürtlerin çoğu zaten İstanbul'da yaşıyor da, yok işte ekonomi şöyle de, böyle de, falan filan da, evet doğru ama çok güçlü bir projeye de çıkarsa Kürt siyasi hareketi, ekonomik olarak rasyonalitesi olan bir şeyle çıkarsa farklı sonuç alabilir.

Erdoğan : Gerek Katalonya'da gerek İskoç örneğinde asıl sebebin ekonomik olduğuna ilişkin bir şey kanı var...

Bekaroğlu : 'Hayır' denmesinde asıl sebep ekonomik rasyonalite.

Erdoğan : Ama evetçilerin de ekonomik sebepleri var, "İngiltere'nin borçlarını ödemek zorunda değiliz" diyorlar mesela?

Bekaroğlu : Evetçiler de, petrol var, Kuzey Denizi'nde bir petrol çıkıyor, işte onun gelirleri merkeze gidiyor... hepsi bize gelsin diyorlar. Doğru.

Erdoğan : Katalonya'da da mesela İspanya'nın diğer fakir bölgelerini taşımak zorunda değiliz, biz ekonomik olarak daha zengin bir bölgeyiz gibi argümanlara sahipler?

Bekaroğlu: Ama yine de evetçilerin daha ağır bir duygusallığa sahipler. Ekonomik argümanları tabii ki sunuyorlardı ama daha duygusal argümanlar... hatta buna karşı hayırcılar da duygusal argümanlar kullandılar. Mesela Gordon Brown çıktı bizim Çanakkale edebiyatımız gibi bir edebiyat yaptı. Gidin mezarlıklara bakın İskoçyalıyla, İngilizleyle, İrlandalıyla, Gallerlisiyle, hepsi yan yanadır. İşte birlikte büyük zaferler kazandık... Birlikte zaferler kazandık, birlikte bir barış inşa ettik, bunu niye bozalım. Kız alıp da verdiler, özellikle aristokratlar işte şey Stuart Hanedanı İskoçya kökenli...

Erdoğan : Siz de küreselleşmeye vurgu yaptınız, yani ulus devlet sınırlarının gevşemesi, bölgesel güçlerin biraz daha öne çıkmaya başlaması, küresel kültüre ve küresel siyasete vurgu yaptınız. Diğer taraftan Avrupalılık kimliğinin karşısında ötekine olan davranışta da çok farklı bir tabloyla karşılaşmıyoruz. Yani gerek içerideki göçmenlere yönelik politikalarda ve gerekse kendi aralarındaki siyasette,

yani Avrupa ulusları arasındaki siyasette çok da farklı bir tabloyla karşılaşmıyoruz. Dolayısıyla küreselleşme karşıtı yeni hareketlerin paradigmatik bir değişimin sonucu olduğunu söyleyebilir miyiz? Özellikle göçmenlere karşı olan bu uygulamalarda paradigmatik bir değişimden daha çok, yani Avrupa kültüründeki bir değişimden daha çok, bunun siyasete yansımından daha çok bir süreklilikten bahsedebiliriz gibi geliyor bana...

Kentel : Tek bir hat üzerinde cevap vermek çok zor ama birkaç şeyi aynı anda söyleyebiliriz. Mesela bir tanesi Rıdvan Bey'in söylemiş olduğuna paralel ben de şöyle

Batı'nın içine Doğu giriyor artık,
Doğu'nun içine de Batı giriyor.
Yani biz şu anda İstanbul adlı
şehirde asla ve asla doğulu gibi
yaşamıyoruz.

bir şey söyleyebilirim mesela. Eğer dünyayı Doğu-Batı diye düşünürsek, evet bana göre de o varsaydığımız Batı'dan bir şey geleceğine ben de çok inanmıyorum. Çünkü o Batı neydi dediğimiz zaman Batıyı Batı yapan şeylerden bir tanesi, sömürgecilik. Yani Batı dünyayı sömürdü; bir defa inanılmaz bir sermaye birikimi oluşturdu sömürüyle. İki, ona bağlı olarak, hangisi hangisini tetikledi uzun hikaye, kapitalizm, yani bir tür ekonomik üretime dair bir yapı oluşturdu.

E tabii bu kapitalizm gökten bir model olarak inmedi. Sanayi toplumu olduğu için. Yani sanayi denen bir şey vardı, Sovyetlerde de vardı sanayi ama onlar adına Sosyalizm dediler. Biraz aslında oraya tekelci devlet kapitalizmi falan denilebilir. Milliyetçilik, ulus devlet kimliği, laiklik, sekülerleşme gibi. Yani Avrupa dediğimiz şeyi yapan tek bir şey değil. Yani tek bir kültür, Hristiyanlık gibi bir şeyden ziyade, içinde tabii ki aydınlanma var, oldukça da, yani o aydınlanma dediğimiz şey de sadece, ne bileyim Voltaire'i düşünün mesela, "senin düşüncene katılmıyorum ama işte sonuna kadar savunurum" değil. Voltaire aynı zamanda bütün o Fransız köylüleri aşağılayan birisi. Hayvani bir takım yaratıklar diye bakıyor. Yani Fransız Aydınlanması ya da Aydınlanma'nın kendisinde ileri gitmek denen bir şey var. İdeolojinin kendisinde, ilerlemek, o çatışmacı taraf da muhtemelen oradan geliyor. Hayata çatışmacı bir taraf tan bakıyorsunuz. İkilikler halinde kuruyor, ilerici-gerici diyorsunuz mesela. İşte akıl ve beden, akıl bedene hakim oluyor. Bizde de onun şu versiyonu var: Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. Yani birbirinden ayırarak diyorsunuz bunu, sağlam bedenin üzerine sağlam bir kafa inşa ediyorsunuz, o sağlam kafa bedeni kontrol ediyor. Yani gürbüz, pazulu bir takım insanlar yetiştiriyorsunuz...

Erdoğan :Yavuz ve gürbüz evlatlar...

Kentel: Evet. 19 Mayıslarda böyle onlara bir takım kuleler yaptırıyorsunuz ama tepede bir tane akıl var. Akıl Tanrı'nın yerine geçen bir akıl, ideal bir akıl, herkesi yöne- tecek. İşte bu ulu bir Türk olabilir, ulu bir Alman olabilir, ya da üniversite olabilir, bilim olabilir. Onlar bize akıldan, ey millet ne yapmanız gerekiyor diyor, köylülere artık böy- le davranmayın diyor, kroluk diyor, bu magandalık diyor, kendinizi ehlileştirin, gelişti- rin, ehlileştirmezsen sana ceza veririm diyor. Voltaire aşağılıyor. Şimdi dünyaya da böy- le bakıyorsunuz, yani iki anlamda, çoluğa çocuğa böyle bakıyorsunuz, çocuk beden, bembeyaz beden ona ne yazarsanız o olacak. İlkokula sokuyorsunuz, önlükleri giydiri- yorsunuz, öğretmen sınıfa giriyor, hazırolda kaldırıyor çocukları, onların bedenini eğitiyorsunuz. Akarsulara, ovalara barajlar kuruyorsunuz, HES yapıyorsunuz, bilmem santral kuruyorsunuz, nükleer santral kuruyorsunuz ben doğaya hakim olacağım diyor- sunuz. 1900'lerin başında Paris'te, Brüksel'de, Berlin'de vs. insanat bahçeleri kuruldu mesela. Village colonial dedikleri, sömürge köyleri. Adam Ruanda'dan, mozambikten getiriyor Afrikalı yerlileri, Paris'in çevresindeki ormanlıkta bir köy kuruyor. Hayvanat bahçesinden farkı yok. Siz de hafta sonları şıkır şıkır beyefendiler, hanımefendiler gidi- yorsunuz, oradaki Mozambikleri geziyorsunuz mesela. Onlar çitlerin arkasında duru- yorlar siz oradan bakıyorsunuz. Yani o kadar çok aşağılıyorsunuz ki öteki taraftan in- sanları, ilginç yaratıklar gibi bakıyorsunuz. Batı'yı Batı yapan bütün bunların hepsi birden... Şimdi yalnız şöyle bir durum var. Artık böyle bir şey yok. Çünkü o bence, belki de bu çok fazla dikkatimizi çekmiyor, bunu biraz iddialı bir laf olarak söyleyece- ğim ama, Batı'nın içine Doğu giriyor artık, Doğu'nun içine de Batı giriyor. Yani biz şu anda İstanbul adlı şehirde asla ve asla doğulu gibi yaşamıyoruz. Yani gecekondü mese- la çok doğulu bir şeydir, değil mi? Yani insanlar, köyden kente gelenler, kendileri icat ettiler. Biz bugün nasıl bakıyoruz modern batılı kafamızla, Allah Allah bunlar çok pis diyoruz. Bunları şöyle alıp bir düzenleyelim işte kentsel dönüşüme uğratalım. İşte Su- lukule Romanlarını alıp atıyorsunuz mesela bir yerlere, TOKİ şehirleri kuruyorsunuz. E TOKİ'yi biz nereden öğrendik, Paris banliyölerinden öğrendik. Kibrit kutusu gibi ya- takhane şehirler. Hayatın, o mahallenin, caminin, küçük mescidin, aş evinin falan oldu- ğu böyle bir takım mahalle duygusunun olmadığı basbayağı modern kentler yaptık. Biz artık ilerleme duygusunun tamamen içine girmiş Türkleriz. Modern, ilerlemeci, akıllıca düşünmeye çalışan, ya o başka bu başka diyoruz şimdi, karıştırmayalım birbirine diyo- ruz. Din başka diyoruz. Biz sonuna kadar dikotomik olduk, ikiye ayrıldık, aynı Batı gibi düşünüyoruz o anlamda. O yüzden bence eğer bir umut varsa bu Batı'da ya da Doğu'da

değil; Doğu'yu içine almış Endülüs gibi bir Batı bana daha umutvâr gibi gözüküyor. Endülüs belki de dünyanın şu anda yaratmış olduğu en muhteşem sentezlerden biridir. Buradan bir din olarak gidiyorsunuz ama orada karşılaşmada bir şey üretiyorsunuz. Bunu da hasbelkader Avrupa'da yaşayan Türkiye kökenliler üzerinde Ayhan Kaya ile birlikte yaptığımız bir araştırmadan referansla söyleyeyim. Biz Türküz, kültürümüzü unutmayalım diyerek Almanca bile öğrenmeyen insanlar vardı. Valla bitti artık o tavır, biz çocuklarımıza Almanca öğretilim, Türkçe bilmeseler de olur diyenler de var. Ama bir yandan kendisine "ben Avrupalı Müslümanım" diyen insanlar da var. Yani kendisini Almanyalı veya Türkiyeli olarak tanımlamıyor, Avrupalı Müslüman. Bu kelime hiç şu ana kadar hayal etmediğimiz bir kimlik bize anlatıyor. Kreuzberg'li Türk diyor mesela. Berlin'li, Brüksel'li Kürt diyor mesela, anlatabiliyor muyum? Bunlar kafamızdaki bütün şemaları yıkıyor aslında. Yani o aydınlanmacı, tek, ikili düşünen, güç ilişkisiyle yenen, yenmeye çalışan, habire bedenleri uysallaştırmaya çalışan... öyle değil. Medeniyet projesinin yerine, artık şöyle bir yere geliyoruz: Çok daha tevazu içeren, belki biraz tasavvufi olan, birlikte yaşama bilinciyle "başkası cennettir" diyebilen... "bir hadistir artık çok daha sosyolojik bir vakıa olarak karşımıza geliyor. Göçmenler bunu öğretiyor. Nasıl öğretiyorlar? Avrupa'da yaşayan Türklerin herhalde büyük çoğunluğu, eğer oy verme eğilimi yapsanız mesela Türkiye'de Ak Parti'ye oy verirler. Daha muhafazakarlardır. E orada sol partilere, yeşillere oy veriyor insanlar. Şimdi bir tarafıyla muhafazakar, bir tarafıyla solcu, bir tarafıyla yenilenmeci, aynı anda bağdaşmadığını zannettiğiniz bir takım sıfatlar yan yana geliyor. İşte paradigma dediğimiz bir şey varsa, şimdiye kadar hayal etmediğimiz bir şey inşa olmuş. Bence, esas, en çok umutvâr olabileceğimiz taraf da bu. Yani evet bir şey yıkılıyor. Mikro milliyetçilikler, Katalan milliyetçiliği, tabi ki bence de, çok fazla bir şey oradan çıkmayacak. Ama Katalan milliyetçiliği muhtemelen ulusdevletin kibrini yıkıyor. Türk göçmenler, Kürt göçmenler, Slavlar, Polonyalı muslukçular vs. Avrupa'da oluşmuş olan kibri yıkıyorlar. Dolayısıyla Avrupa'ya şu mesaj verilmiş oluyor. Kardeşim beni bu şekilde kabul edecek misin, etmeyecek misin? Aslında soru da değil bu, edeceksin, başka çaren yok diyor aslında. Hatta belki Avrupa'nın silahlarını kullanarak, e bizzat çatışarak girdi adam oraya. Yani ortalama Türk işçisi, dönercisi, gelin sizinle muhabbet edelim, bakalım falan diye değil, kavga ede ede girdi, çatışma teorisi var dolayısıyla yani. Avrupa kültüründe böyle bir şey var ama bu zaten bir gerçek. Anlatabiliyor muyum? Yani Fakir ve zenginin olduğu bir yerde çatışmasızlık düşünemezsiniz. Birileri dikiyor gökdelenler vesaire işte rantı topluyor, zengin oluyor,

birisini de sürüyorsunuz şehrin dışına. Eee? Siz beni çatışarak attınız bu şehrin dışına, anlatabiliyor muyum? Yani bütün o Paris banliyölerinde yaptınız, bütün o göçmenleri, şehri temizleyeceğim diyerek attınız dışarı ve dışarıda isyan edip duruyor. Çünkü insanlar artık kendi topraklarında, kendi yerlerinde yaşamıyorlar. Yabancılaştıkları bir yerde yaşıyorlar. O gökdelenler, o güzel tanzim edilmiş bir takım çevreler falan, onlar insani yerler değil, hele Müslüman dünyası, yani Doğu dünyasının mahalle kültürüyle falan hiç alakası olmayan şeyler. Dolayısıyla işte o gökdelenlerin o tepelerine çıktığımız zaman, bir tarafta o var, kibirli bir dünya olarak Doğu'da ve Batı'da devam ediyor. Şangay'da, Pekin'de falan bir takım binaları görürseniz yani bizim bu Ataçehir'ler falan da öyle işte. Yani buralar dibine kadar Batı; Batının terk ettikleri aslında. Batı artık bunları reddederken kapitalizm Batı'nın dışına taşıyor. Rio'da, İstanbul'da, Pekin'de aynı binaları yapıyoruz. Biz nerede Doğu'yuz? Doğu'yu yaşayabileceğimiz bir yer kaldı mı? Yani Batılılaştık. En muhafazakarımız, en Müslümanımız da Batılı gibi düşünüyor, ya da Batı'nın o korkunç inşa ettiği kibirli kültür içinde düşünüyoruz. O zaman galiba bence, bu Batı'nın üretmiş olduğu ikili, çatışmacı, kibirli kültürüne karşı, verilecek olan alternatif bir dünya paradigma falan varsa bu da tam belli ki şunu düşünmek; biraz da premoderni düşünmek demek. Bunu geriye gitmek anlamında söylemiyorum. Ama premodern olan da Batı'nın öncesinde var olan dünyanın paradigmasını taşımak bugüne. Ve artık bu parantezi bugün kapatmak... Nasıl ulus devletin parantezini kapatıyoruz, o zaman kalkınmacı kapitalist parantezlerini de kaldıralım. Çünkü habire bana dayattı. Fransız emperyalistleri ya da misyonerleri sadece Hristiyanlığı öğretmiyor ki; kalkınmacılık, ilerlemecilik, para, piyasa, sermaye gibi şeyleri de öğretiyor. Valla Şangay'a kadar gittiyse bu o zaman belki Batı'nın içinde, bu dünyayı, paradigmayı kurmuş olanların içine girmiş olanlar belki de ve sadece bunlar doğulular değil, oradaki Almanlar. Türkler sayesinde bizim zihnimiz açıldı diyen bir Alman örneğin, evet işte bu yeni bir şey. Türkçe öğrenen Almanlar... Hatta iyice abartayım, saçma bir örnek gerçi ama Türkçe küfretmeye başlıyor mesela bir sürü Alman genci. Öyle bir şey ki bu, lisedeki Türkçe konuşan insanlarla paylaştı-

Ama premodern olan da Batı'nın öncesinde var olan dünyanın paradigmasını taşımak bugüne. Ve artık bu parantezi bugün kapatmak... Nasıl ulus devletin parantezini kapatıyoruz, o zaman kalkınmacı kapitalist parantezlerini de kaldıralım.

ğım bir dünya var demek istiyor. Hasbelkader, yani beceremediği kadar, yani el yordamıyla...

Fukuyama'nın bu dünyanın sonu, demokrasi-kapitalizm dediği şey artık yok. O kitabı yazdığı andan hemen sonra, Yugoslavya krizi, Srebrenica'da Boşnaklar katır kutur katledilirken, öyle bir şeyin olmadığı anlaşıldı. Berlin Duvarı çöktü, çökerken Fukuyama bu lafları ediyordu, Berlin Duvarı'nın çökmesi sadece belki de bir kurguyu bitirdi aslında. Yani kendimizi güvenli hissettiğimiz bir dünya tam tersine güvensizlikler de yarattı. Güvensizliğin yaratılması -yıkıcı-yaratıcılık mı diyeyim- bir takım imkanlar da çıktı.

Erdoğan: Eğer sorusu olan varsa burada sizin sorularınızı alarak devam edebiliriz. Yoksa ben sormaya devam edebilirim.

Dinleyici: Ferhat Hocam az önce bir şey söyledi de, mesela Almanya'daki Türkler diyelim Ak Parti'ye oy veriyor, sosyal muhafazakar demokrat olduğu için ama Almanya'da solculara veriyor, neden? Ama Almanya'da bir Müslüman muhafazakar parti yok ki mecbur kalıyor orada. Belki ona vermek için. Orada bir muhafazakar Müslüman partisi olsa herhalde ki o insanlar oradakine oy verebilir diye düşünüyorum.

Kentel : Tabii öyle bir şey olsaydı ama eldeki seçenekler, bir tanesi sağcı muhafazakar bir parti, öteki tarafta solcu, ateist diyeyim, bir partiye, yani işte ortak ya da kitap ehli olmaktan geçen mesela bir şeyden inançlı birisine vermeyip daha solcu birisine veriyor.

Şentürk : O konuda benim şöyle bir fikrim var... vermezler. Öyle bir parti olsa da ona oy vermezler. Çünkü bu stratejik , taktik bir karar. Yani o Yeşiller Partisi'nin ideolojisine inandığı için ona oy vermiyor ki zaten. Onları daha özgürlükçü kabul ediyor bunları, özgürlükçü olduğu için Müslümanlara ya da Avrupalıların dışındaki azınlıklara diyelim genel olarak, daha toleranslı davranacaklarını düşündükleri için taktik icabı veriyor sosyal demokratlara ya da yeşillere. Ama son zamanlardaki tecrübeleri, sosyal demokratların, Hristiyan demokratlardan çok daha ırkçı olabileceklerini gördükleri uygulamalar da var. Helmut Schmidt'in mesela Almanya'da ilk ırkçı hareketleri başlatan, ilk demeçleri veren, sosyal demokrat birisi olarak Türklerin zihninde kazanmış bir yeri vardır örneğin, bunun gibi veya başka, şu anda aklıma gelmiyor ama başka örnekler de verilebilir ama yeri geldiğinde sosyal demokratların Hristiyan demokratlardan daha hoşgörüsüz uygulamalarda bulduklarını da görüyorlar zaman zaman. O yüzden de bölünmüş vaziyetler, kimileri Hristiyan demokratlara veriyorlar. Ha kim güçlüyse ona

vermeye çalışıyorlar. Şu anda çünkü bir muhafazakar diyebileceğimiz, yeni BIG Party diye Türklerin etkin olduğu bir parti var. Yani hak ve yenilik hareketi. Partinin başındaki arkadaşları da tanıyorum az çok. Oradaki muhafazakar Türk etnisitesine yakın olması gereken bir parti ama oy alamıyor çünkü oraya oylar gittiğinde büyük partilere oy vermemiş olacaklar ve dolayısıyla onlar içerisinde etkin olamayacaklar, CDU ya da SPD'de, yani Almanya'nın kendi iç politikasında etkin rol alamayacak, boşa gitmiş olacak oyları, o yüzden bölünüyor oylar.

Bekaroğlu: Hollanda'da da benzeri bir Müslüman Demokrat parti var, onlar da mesele çok marjinal kaldılar. İç politikayla ilgili kısmını hocalar söylediler zaten bir de dış politikayla ilgili kısmı da var bu sol partilerin son dönemde ilginç bir şekilde... Mesela İngiltere İşçi Partisi, Tony Blair İngiltere'yi Amerika'nın, emperyalist müdahaleciliği peşinden sürükledi. Fransa'da Holland yine ilginç bir şekilde Afrika'daki Fransa'nın o eski emperyalist projelerini bir sol parti çok hızlı bir şekilde birkaç yıldır uyguluyor.

Kentel: Moritanya'ya bayağı askeri müdahale, çıkartma yaptılar.

Bekaroğlu: Tabii tabii. Veya Suriye'de, Libya'da Fransa hep ön saflardaydı ve sol iktidarlar ile birlikte yaptılar bunu. Bu da oradaki Müslümanların, göçmenlerin çekilmesini beraberinde getiriyor. Sol partilere içeride özgürlükçü oldukları için, sosyal devletçi oldukları için, farklılıklara müsamahalı oldukları için, şimdiye kadar hep oy veriyorlardı ama son dönemde değişiyor. Özellikle bu dış politikayla ilgili rahatsızlık duyuluyor.

Şentürk: Avrupa İslam'ı konusunda şunu da söylemek istiyorum. Oradaki Müslümanların kendi kendilerini adlandırmaları değil bu. Orada sadece Türkler yok biliyorsunuz, başka bir sürü, Asya'dan gelmiş olanlar da var, hatta Alman Müslümanlar, İngilizler, hatta İskoç kökenli Müslümanlar var. İan Dallas, Abdülkadir Es-Sufi - Cat Stevens'in vesairenin bağlı olduğu kişi- hareketi gibi tarikat, tasavvuf hareketleri de var. Onlar da dahil olmak üzere hiç birisi kendini Avrupa İslam'ı olarak tanımlamıyorlar. Avrupa Hristiyanlığından bahsedebiliriz çünkü asıl Doğu'nun dinidir Hristiyanlık ve Avrupa'ya gitmiştir, Avrupa'da devletleşmiştir ve Avrupalılaşmıştır gerçekten. Avrupalılaştığında ne hale geldiğini tarih bize gösteriyor. Yine aynı şekilde Avrupalılaşmış bir İslam'dan bahseden Der Spiegel'i görürsünüz, Bild Gazetesini görürsünüz, Die Welt'i görürsünüz... İslam'ı bir şekilde bu vahşi İŞİD benzeri İslam'dan bir anlamda uzaklaşmış, ehilleştirilmiş bir İslam anlayışı olarak Avrupa'da ancak kabul edebileceğini, idealize edilmiş şekliyle ve ehilleştirilmiş şekliyle, Avrupalılaştırılmış bir İslam'dan

Sol partilere içeride özgürlükçü oldukları için, sosyal devletçi oldukları için, farklılıklara müsamahalı oldukları için, şimdiye kadar hep oy veriyorlardı ama son dönemde değişiyor. Özellikle bu dış politikayla ilgili rahatsızlık duyuluyor.

Almanya İslam'ından falan bahsedener var yani bu anlamda. Bunun bir politika olduğunu düşünüyorum ben.

Kentel: Yalnız pardon bunu benim verdiğim örneklerden mi çıkardınız?

Şentürk : 'Oradakiler kendilerini Avrupalı hissediyor' dediniz.

Kentel : Yok yok hayır. Öyle bir şey değil burada kast edilen. Avrupa İslam'ından bahsetmiyor. Hindistanlı Müslüman, Türkiyeli Müslüman der gibi ben Avrupalı Müslüman'ım diyor. Yani benim kendime, Avrupa'ya dair İslam'ımız var anlamında söylemiyorum. Yani Berlinli Türk. Türk, Türkiye'den gelmiş kökeni Türk ama Berlin'de yaşıyor. Yani ulus devletin coğrafyası beni tanımlayamaz diyor. O sizin dediğinizi anladım, hani Türk İslam'ı falan deniliyor, yok. Öyle bir şey değil.

Erdoğan : Avrupa'daki çatışma kültürü, milliyetçiliğin sonuçları, çok da Orta Çağ'daki gibi vandal şekillerde ortaya çıkmıyor. Yani 30 Yıl Savaşları'na baktığımızda, Westfalya öncesi çatışmalara baktığımızda çok vandal bir şekilde ortaya çıkıyordu. Gerek Haçlı Seferleri örneğinde ötekine olan davranışlarda da... Şimdi daha sofistike diyebileceğimiz taktikler mi var, yoksa cidden, biraz önce Ferhat Hoca'ma sorduğum gibi paradigmatik bir değişme mi var Avrupa düşüncesinde, eski çatışma kültüründen uzaklaşıldığı, öteki denen şeye karşı daha müsamaha gösterildiği veya ötekiye karşı daha insancıl politikaların geliştirildiği bir değişme mi görüyorsunuz siz? Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şentürk : Ben öyle bir şey görmüyorum. Az önce Ferhat Bey'in anlatmaya çalıştığı mesela, bizim şehirlerimiz, biz İstanbul'da Avrupa gibiyiz derken anlatmaya çalıştığı benim birinci bölümde de de anlattığım şeydi. Yani dünyada küreselleşmenin ölçüsünü belirleyen güç Avrupa -Amerika'yı da dahil edebiliriz buna-. Avrupa, bizim neye nasıl bakmamız, nasıl düşünmemiz gerektiğini, bilimsellik anlayışı, akademilerimiz, üniversitelerimiz, kurumsallaşmamız, devlet, demokrasi, tartıştığımız her kavram, her şeyiyle Avrupalı. Yani ne kadar bu anlamda Doğuluyuz, değiliz, neyiz, yani Doğu'dan gidilip ne kadar Batılılaşmış olmaktan bahsedilebilir? Onlar bile çok tartışılır şeyler hakikaten. Yani Doğu-Batı kalkmamıştır ama Batı'nın bu hakimiyetiyle Batılılaşmış Doğu'nun durumu, kimliği farklı şeylerdir. Yani burada bir küreselleşme, teknoloji-

kapitalizm işbirliği, arkasından anılan kavram demokrasi... Ama öncelikle ve özellikle kapitalizm... Kavramları karıştırmak istemiyorum ama kapitalizm ve teknoloji işbirliğiyle belirlenmiş bir küreselleşme sürecinden bahsedebiliriz. Bunu belirleyen güç olarak Avrupa'yı görüyorum ben, Amerika'yı bunun içine dahil ederek. Avrupa'nın kültürünün tarihini, kendi gelişim sürecini görüyorum, bunun zaten kendisinin çatışmacı bir kültürün sonucu olmuş bir gelişme olarak tanımlıyorum ve buradan kalkıp Avrupa'nın asla bu güçten feragat edecek, edercesine, yani sınırların, şunların bunların, değerlerin vesairenin önemsenmediği, kardeşliğin hakim olduğu, gerçekten çok kültürlülüğün, çok kimlikliliğin hakim olduğu, özgürlüğün hakim olduğu vesaire, her şeyin bir anlamda, bir şekilde, hani tırnak içinde, göreceleştirdiği, izafileştirdiği bir dünyanın peşinde olduğunu zannetmiyorum. Bu demokrasi adına da yürütülse, teknoloji olarak da yürütülse, ekonomi olarak da baktığımızda Avrupa'nın belirlediği bir dünya adına yürütülüyor. Yani bu anlamda bir sınırların kalkmasından bahsediyorsak eğer bu Avrupalının kendi çatışmacı karakterinden feragat ettiğini göstermiyor, tam tersine, az önce Ferhat Bey'in anlatmaya çalıştığı, dünyanın oraya doğru entegre olmasını, onu yani sömürgeciliği başka biçimiyle, gelişmiş biçimiyle ürettiğini görüyoruz. Borges'in tabiri vardır ya hani "Kapitalizm Faşizm'in en gelişmiş biçimidir." O anlamda dünyanın yutulduğunu, belli bir anaforun içine yani kapitalizm-teknoloji birlikteliğiyle oluşmuş bir anaforun içerisine, kapitalizm tarafından belirlenmiş bir küreselleşme anaforunun içerisine dünyanın yani bireyselleşme biçimlerine varıncaya kadar, insanların tek tek, tekil olarak söylüyorum yutulduğu ve öğütüldüğü ve dönüştürüldüğü bir süreçten bahsediyorum. Yani yoksa bu anlamda sınırların kalkmasından, işte Doğu'nun da Batı'nın da önemini yitirmesinden, bir anlamda tek düzeliğe doğru gidişimiz, belli bir format belli bir standarda doğru gidişimizden bu anlamda bahsedebiliriz evet ama bu çok düşündürücü, çok tehlikeli bir şey.

Erdoğan: Edip Bey sizce eski Vandalizm daha sofistike bir şekilde mi uygulanıyor yoksa aslında paradigmatik bir değişme mi var Avrupa düşüncesinde, artık insani politikaların üretildiği, iyimser bir tabloyla mı karşı karşıyayız?

Bekaroğlu: Avrupa'nın tarihi hakikaten iç savaşların, katliamların tarihidir. Evet din savaşları olmuştur, iç savaşlar olmuştur, hep birbirleriyle savaşmışlardır vesaire yani bu Avrupa'nın o bütün dünyaya model olan, Fukuyama'nın tarihin sonu dediği, o liberal demokrasi modeli çok sancılı bir süreçten sonra inşa edilmiştir. Şimdi yaşanan süreçte hem göçmenlerin oradaki varlığı, hem işte artık yeni bir siyasi söylemin çıkamaması, kendini ifade ederken Avrupa'nın bir kriz yaşamaması, özellikle de göçmenlerin

varlığı, Ferhat Hoca'nın dediği gibi bir aslında ulus devletin krizi. Ulus devletin kibrini yıkmak dedi. Yani hakikaten, sadece onun değil liberalizmin de bir krizi ve ulus devlet ve liberalizm, liberal paradigma, birlikte bir arada yaşayalım, bireysel haklar ve özgürlükler bağlamında bu bize yeter, şeklindeki liberal paradigma da krizde, o da yetmiyor çünkü. Bu taleplere, yeni taleplere, yeni dünyaya, göçmenlerin oradaki varlığına bu paradigma cevap vermiyor. Buradan ne çıkar, muhakkak ki bir şey çıkacak. O melezleşme önemli, melez güzeldir! Yeni bir şey çıkar oradan muhakkak. Yani dolayısıyla artık dünya Doğu-Batı şeklinde değil. Bernard Lewis'ler, Huntigton'lar "West versus the rest" derlerdi. Batı, geri kalana karşı... Bu artık yürümez çünkü "the rest" Batı'nın içinde zaten, orada yaşıyor. Velhasıl ben yeni bir şeylerin çıkacağına dair ümitliyim ama bunu, Avrupa'nın Aydınlanma ve liberal paradigma değerleri içerisinde değil daha farklı bir yerlerden çıkacağını düşünüyorum.

Erdoğan: Asli konumuza dönerek bir bağlama yapmak bağlamında da bunu soruyorum, şimdi madem bu öteki kimliğine karşı oluşan bu çatışmacı kültür kriz dönemlerinde ortaya çıkıyor, bu ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkmasıyla yeni bir kriz dönemi başlamış oluyor mu ve bu sebeple bu ayrılıkçılığı Batı kimliğinin asli unsuru olarak göremez miyiz? Benim konuşmacılarımızdan, üçünüzden de aldığım intiba aslında bunu bu şekilde göremeyiz, çok farklı unsurları olduğunu söylediniz ama diğer taraftan kriz dönemlerinde ortaya çıktı...

Kentel: Ayrılıkçı hareketler çatışmacılığı arttırıcı mı?

Erdoğan: Hayır. bu ayrılıkçılığın Avrupa kimliğinin içerisinde içkin olduğu, sürekliliği...

Kentel: Herhalde yani bir taraftıyla kesinlikle süreklilik var. Şöyle düşünün, siz İspanyol vatandaşlığı, Birleşik Krallık vatandaşlığı, Fransa vatandaşlığı, Türkiye vatandaşlığı diye bir şey inşa ederken, tamam her birinde belli bir takım farklı şeyler var ama biz de bunu hızlı bir zaman, sıkıştırılmış bir zamanda, çok daha sert yaşadığımız için çok daha çatışmacı, yani düşünün işte tek parti Kemalizm'in yarattığı sonuçları düşünün, korkunç bir torna aslında. Cumhuriyet'in kuruluşu 20'lerde, 30'larda, reformlar yapılıyor, işte bir tane karikatür, Karagöz bir makinanın üzerinde Hacivat da makinanın kolunu çeviriyor, buradan sarıklı, cübbeli adamlar giriyor, bir taraftan, o zaman daha fes henüz yasaklanmamış, fes ve kravatlı, takım elbiseli insanlar çıkıyor. "Çevir Hacivatım çevir, bak millet memnun" diyor. Ama yani bu kadar resmedilebilir. Hakikaten torna mekanizması, ben bu torna lafını çok kullanıyorum, karikatürü sonradan gördüm,

zaten seçkinler, Kemalist seçkinler zaten milleti ehlileştirmeyi bir tornadan geçirir gibi düşünüyorlar mesela. E biz de geçtik işte, şu anda bakalım kendi giyiniş tarzımız mı? Sizin başörtünüz biraz daha böyle... Yoksa değiliz biz artık, buralı falan değiliz, tornadan geçtik. Dolayısıyla toplumların hafızası falan dediğiniz şey öyle asla hesapladığınız gibi olan şeyler değil, millete şu sosyal mühendislik olarak Kemalizm'i öğrettim ya da, hatta mesela şimdi çok sık kullanıyoruz ya din, din eğitimi vereceğiz. Tepeden aşağıya bir şeyler verdiğiniz zaman sizin yaratacağınız sonuçlar hiçbir zaman sizin beklediğiniz sonuçlar olmayabilir. Çünkü benim hafızam, benim kültürüm, işte şu nesli yetiştireceğiz, bu nesli yetiştireceğiz demek, benim arka planımda bir sürü başka hikaye var. Ağrı'daki bir okulda ilkokuldan geçtiğim zaman, annem babam Ağrılı, Kürt ya da başka bir şey, şu tarikat ehlinde bilmem nereden gelmiş bir adamım diye, Etiler Lisesi'ndeki çocuğun formasyonu ile sizin bana verdiğiniz eğitimi ben aynı şekilde karşılayamam. Dolayısıyla diyorum ki bu yaptığınız mühendislik faaliyetlerinin hiç beklenmedik sonuçları olmuş olabilir. Muhtemelen bu şimdi kısaca, ayrılıkçı, mikro-milliyetçilik falan dediğimiz şeyler de, muhtemelen tam da bu, beni bir zamanlar ezmiş olan kibirli bir kimliğe karşı ufak çaplı bir takım ayaklanmalarımıdır belki de böyle bir şey. Yani ama aynı onun modelinden. PKK nedir mesela, dibine kadar çatışmacı bir örgüt değil mi?

Erdoğan : Evet. Ve ulusalcı...

Kentel: Ulusalcı. Modeline bakın, bayağı bayağı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda falan kullanılmış bir sürü argüman kullanılıyor. Mesela Mezopotamya, tarih, Demirci Kavağı vs. falan derken bir tür geriye dönük, yani Ergenekon'un kurulduğu gibi. Biz medeniyet taşıyan bir diliz, kimliğiz vesaire derken çok benzer şeyleri görüyoruz. Solculukta bile böyledir. O bizim Türk solunun çok sık kullandığı bir argümandı, Che Guevara'nın bir mektubundan bahsedilir bir yazısında ona atfen Deniz Gezmiş söylemiş, "Senin dağların varsa Che Guevara bizim de dağlarımız var." Ve orduya dönerek "Senin ordun varsa benim de ordum var." İşte Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu gibi. Yani siz muhalefet ederken bile zaten var olan bir şeye referansla konuşuyorsunuz. Bu biraz da normal belki, hani bu dünyanın dışında, Michael Foucault'un söylediği şey, söylemin dışında hiçbir zaman değilsiniz, var olan akvaryumun içinde, suyun içindesiniz, oradaki kavramları kullanıyorsunuz. Türkçe konuşuyorsunuz, Türkçe'nin içinde ne hakimse siz de öyle konuşuyorsunuz, hakim paradigma ne ise onun içinden konuşuyorsunuz, dolayısıyla o paradigmalarda bir kerede çatur çatur yıkılmıyor. Belki de şu anda etnik milliyetçilikle kendisini ifade eden ayrılıkçı hareketler filan henüz paradigmanın

baştan aşağıya yıkılmadığını ama yıkılabileceğine dair bir takım işaretleri gösteriyor olabilir. Yani Türklük inşa ettiniz, Fransızlık inşa ettiniz, şimdi de birileri Kürtlük ve Katalonluk inşa ediyorlar ama bu ilelebet böyle gitmeyecek. Çünkü yarın bir Barcelonalılık inşa edilecek. Bilmem Katalonya içindeki başka bir takım şeylere karşı... Ve bir yandan da artık sadece beni Katalon olmak tatmin etmeyecek. Ben şuyum buyum, aynı zamanda buyum gibi bütün o çoğunluk. Paradigma o zaman değişecek, böyle bir şeyleri konuşabilir olursak.

Erdoğan: Süremizin sonuna geldik. Ben Dünya Bülteni Araştırma Masası adına özellikle konuşmacılarımıza teşekkür ediyorum ve ayrıca size de güzel bir hafta sonunda buraya gelip bizi dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Rıdvan Şentürk

İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesidir. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Almanya’da tamamlamış olan Rıdvan Şentürk, ağırlıklı olarak sinema, televizyon ve iletişim alanında dersler vermektedir. Yayınlanmış birçok bilimsel makalenin yanında “Postmodern Kaos ve Sinema”, “Gülme Teorileri” ve “Eleştirel Teorinin Eleştirisi” başlığını taşıyan kitap çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca “Almanya’da Türk İzleri” isimli belgeselde fikir, tasarım ve metin yazarlığı yapmıştır.

Edip Asaf Bekaroğlu

Doktora çalışmasını Avrupa’da çokkültürcülük tartışmaları üzerine yapan Edip Asaf Bekaroğlu halen İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesidir. İlgi alanları çokkültürlü siyaset, diasporik kimlikler, Avrupa İslamı, sekülerizm, İslamcılık ve Ortadoğu siyasetidir.

Ferhat Kentel

İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesidir. ODTÜ’de İşletmecilik lisans eğitimini tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi SBF’den yüksek lisans ve 1989’da Paris, EHESS’ten Sosyoloji doktora derecesi aldı. Fransa’da çeşitli dönemlerde misafir öğretim üyesi ve araştırmacı olarak bulundu. Türkiye’de ve yutdışında çeşitli kitap ve dergilerde modernite, yeni sosyal hareketler, din, İslâmi hareketler, aydınlar, etnik cemaatler üzerine makaleleri yayımlandı. Çok sayıda saha araştırması yaptı. Refah (Fazilet) Partisi’yle On Yıl Sonra Konya (1999), Suskun Kitle Büyüteç Altında. Türkiye Gençliği Üzerine Bir Araştırma (1999), Türkiye’de Gençlik (1995) bunlardan bazılarıdır.

> DÜBAM DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

AVRUPA'DA İSKOÇYA ÖRNEĞİNDE AYRILMA EĞİLİMLERİ VE TARİHSEL KÖKENLERİ

Moderatör: Aynur ERDOĞAN

> 2014 KASIM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net/dubam

